Kyrkan och etiska ställningstaganden

Vem bestämmer hur församlingsarbetare ska möta flyktingar?

Marina von Schantz, 35959

Pro gradu-avhandling i teologisk etik med religionsfilosofi

Handledare: Anni-Maria Laato, Laura Hellsten, Carolin Ahlvik-Harju, Mikael Lindfelt

Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi

Åbo Akademi

Våren 2019

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR HUMANIORA, PSYKOLOGI OCH TEOLOGI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: teologisk etik med religionsfilosofi	
Författare: Marina von Schantz	
Arbetets titel: Kyrkan och etiska ställningstaganden – Vem bestämmer hur församlingar ska möta flyktingar?	
Handledare: Anni Maria Laato, Laura Hellsten, Carolin Ahlvik-Harju, Mikael Lindfelt	
Denna avhandling är en analys av kyrkosyners påverkan på församlingarnas roller i kyrkans etiska ställningstagande. I denna avhandling har frågeställningen konkretiserats genom att granska hur församlingarna agerade under flyktingkrisen 2015. Inför avhandlingen utfördes en intervju och en enkätundersökning som ger en inblick i hur församlingarna gick tillväga för att bemöta flyktingar under den mest akuta perioden under hösten 2015. Genom denna undersökning fås en inblick i den praktiska verksamheten. För att jämföra det praktiska med det teoretiska har jag valt att använda Avery Dulles fem kyrkomodeller som teoretiskt ramverk. Utifrån det teoretiska ramverket analyseras sedan två någo olika kyrkosyner. Dessa två kyrkosyner analyseras med hjälp av en komparativ analys. I det andra kapitlet presenterar jag det empiriska materialet som samlats in inför denna avhandling. Inledningsvis analyseras enkätmaterialet och därefter intervjun, informanterna och slutligen presenteras min analys av materialet. I det tredje kapitlet behandlas teologen Maarit Hytönens bok *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykse* (2003). Den kyrkosyn som framkommer i hennes bok analyseras med hjälp av Dulles fem kyrkomodeller och diskuteras. Jag analyserar också hur hennes kyrkosyn kan jämföras med de empiriska materialet som presenterats i kapitel två. I avhandlingens fjärde kapitel introduceras teologen Patrik Hagmans bok *Efter Folkkyrkan: En teolog om kyrkan i det efterkristna samhället* (2013). Hans kyrkosyn presenteras och analyseras med hjälp av Dulles fem kyrkomodeller. Slutligen jämförs också hur denna kyrkosyn skulle se ut i en församlingsvardag med flyktingarbete. I det femte kapitlet diskuteras på vilket sätt kyrkosynerna påverkar de enskilda församlingarnas roll i etiska ställningstaganden.	
Nyckelord: kyrka, Avery Dulles, kyrkomodeller, etiska ställningstaganden, flykting, evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, församlingsarbetare, Patrik Hagman, Maarit Hytönen	-
Datum: 01.05.2019	Sidoantal: 67
Abstraktet godkänts som mognadsprov:	

Innehållsförteckning

1. Inledning *1*

1.1 Bakgrund 2

1.2 Uppgift och syfte 3

1.3 Metod och material 4

1.4 Forskningsetik 5

1.5 Teoretiskt ramverk 6

2. Empiriskt material *14*

2.1 Enkätmaterial 14

2.2 Intervju 15

2.3 Informanterna 16

2.4 Resultat av analys 18

3. Kyrkosynen i Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset *20*

3.1 *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset* (2003) 20

3.2 Vem bestämmer vad som är kyrkans röst? 22

3.3 Hytönens idealkyrka i relation till Dulles fem kyrkmodeller 25

3.3.1 Kyrkosynen i Hytönens bok och den institutionella modellen 25

3.3.2 Kyrkosynen i Hytönens bok och den mystiska gemenskapsmodellen 26

3.3.3 Kyrkosynen i Hytönens bok och modellen kyrkan som sakrament 26

3.3.4 Kyrkosynen i Hytönens bok och kyrkan som budbärare 27

3.3.5 Kyrkosynen i Hytönens bok och kyrkan som tjänare 28

3.3.6 Kyrkosynen i Hytönens bok enligt Dulles modeller 28

3.4 Kyrkosynen i Hytönens bok och dess inverkan på bemötandet av flyktingar 29

3.5 Sammanfattning 30

4. Kyrkosynen i Efter Folkkyrkan *31*

4.1 Efter Folkkyrkan (2013) 31

4.2 Idealkyrkan enligt *Efter Folkkyrkan* 36

4.3 Hagmans kyrkosyn i relation till Dulles fem kyrkmodeller 40

4.3.1 Kyrkosynen i Hagmans bok och den institutionella modellen 40

4.3.2 Kyrkosynen i Hagmans bok och gemenskapsmodellen 40

4.3.3 Kyrkosynen i Hagmans bok och den sakramentala kyrkmodellen 41

4.3.4 Kyrkosynen i Hagmans bok och kyrkan som budbärare 42

4.3.5 Kyrkosynen i Hagmans bok och kyrkan som tjänare 42

4.4 Kyrkosynen i Hagmans bok och dess inverkan på bemötandet av flyktingar 43

4.5 Sammanfattning 44

5. Diskussion *46*

5.1 Likheter och olikheter mellan kyrkosynerna 46

6. Avslutning *49*

Källor och litteratur *50*

Bilagor **58**

Bilaga 1. 58
Bilaga 2. 59
Bilaga 3. 60
Bilaga 4. 62
Bilaga 5. 64
Bilaga 6. 65
Bilaga 7. 66
Bilaga 8. 67

1. Inledning

I denna avhandling kommer jag att behandla hur kyrkosyner kan påverka hur församlingsanställda eller församlingar tar etiskt ställning i praktiska situationer. Under hösten 2015, det så kallade flyktingåret, uppstod ett läge där behovet av stöd i det församlingarnas arbete med de anländande flyktingarna intensifierades. I denna avhandling granskas vilket behov av stödmaterial som fanns under den mest akuta tiden av flyktingkrisen 2015. Utifrån den empiriska granskningen av ovannämnda situation diskuteras det hur kyrkosyner påverkar hur man ser på vilka som tar etiskt ställning inom kyrkan och församlingarna. Denna diskussion utgår ifrån ett teoretiskt ramverk samt två teologers något polära kyrkosyner.

1.1 Bakgrund

Under året 2015 rådde en global flyktingkris som ledde till att många organisationer aktiverade sig världen runt för att stöda dem som var i nöd. Så också inom den evangelisk-lutherska kyrkan här hos oss i Finland.

Under dessa tider skvallrade löpsedlarna om en hel rad utmaningar som uppstod i samband med den oväntat stora vågen asylsökande som mottogs till vårt land. En del fientlighet uppstod och till och med våldsamheter men även mycket kärleksfullt bemötande.

I samband med detta började arbetet med denna pro gradu-avhandling. Valet av tema för avhandlingen härstammade ur en nyfikenhet gällande vilka riktlinjer och handlingsmönster som den evangelisk-lutherska kyrkan eventuellt hade för sina anställda. Jag tänkte mig att man på samma sätt som snabbmatskedjan McDonalds har tydliga riktlinjer för hur deras ostburgare ser ut världen över också inom den evangelisk-lutherska kyrkan hade någon typ av riktlinjer att luta sig tillbaka mot och följa i den akuta situationen. Jag efterlyste riktlinjer som skulle dirigera det sätt med vilket församlingarna skulle bemöta nästan i dessa krisartade tider och samtidigt hålla uppe någon form av fastställd norm runtom i landet.

Totalt anlände 32 478 flyktingar till Finland under året 2015. Det som gjorde situationen ännu svårare var att större andelen av dessa anlände under månaderna september-december.[1] Vid årsskiftet 2015 och 2016 fanns det 116 aktiva flyktingförläggningar runtom i landet. Finlands Röda Kors hade hand om underhållet på majoriteten av förläggningarna i Finland under året 2015.[2]

Situationen var problematisk och innebar att hjälpande verksamhet måste aktiveras snabbt. Enligt enkätundersökningen ”Seurakuntien apu turvapaikanhakijoille” som kyrkans scentral lät göra år 2016, reagerade nio av tio församlingar på situationen på något sätt. Främst handlade det om att ge stöd i form av nödvändigheter såsom hygienartiklar, kläder och matvaror. Var tionde församling erbjöd nödinkvartering och ungefär en fjärdedel organiserade program i form av sportevenemang, matservering eller annat för de nyanlända.[3]

---

[1] Rednet, “Flyktingsituationen i Finland och Europa”, internetkälla, tillgänglig 8.7.2018.

[2] Mäntymaa et al, ” Suomen vastaanottokeskukset kartalla – katso miten tilanne muuttui keväästä”, internetkälla, tillgänglig 8.7.2018.

[3] Kyrkans Forskningscentral, ”Seurakuntien apu turvapaikanhakijoille”, internetkälla, tillgänglig 8.7.2018.

Speciellt de församlingar som haft erfarenhet av flyktinghjälp, missionsarbete eller internationellt arbete kom snabbt igång med sitt arbete. På andra håll kom verksamheten igång med en långsammare takt. Enligt undersökningen *Hätämajoituksesta Aleppon Kelloihin: Evankelis-luterilaisten seurakuntien turvapaikkatyö Suomessa* (2017) skriven av Helena Niemi och Ulla Siirto hade 50 % av dem som besvarat deras enkät (N = 411) att de inte haft någon dylik verksamhet innan hösten 2015. En tredjedel av de som besvarat enkäten utnämnde även en ansvarsperson i och med den akuta krisen 2015. [4] Med andra ord innebär detta att en stor del av församlingarna i Finland inte hade någon erfarenhet av flyktingverksamhet från tidigare och var nu tvungna att under högtryck sätta igång med att hjälpa dem i nöd.[5]

Kyrkans centralförvaltning samlade stödmaterial i form av cirkulär, nyhetsbrev och rekommendationer som skickades ut per e-post och samlades på webbplatsen sacrista.evl.fi och sakasti.evl.fi[6], som är ämnad som för kyrkans anställda och aktiva. Utöver detta kunde församlingsanställda även vara i direkt kontakt med kyrkostyrelsen, biskopar och andra. Anmärkningsvärt är att detta material existerar under benämningen rekommendationer, cirkulär eller nyhetsbrev och inte direktiv eller riktlinjer. Församlingarna arbetade autonomt och fick tips och förslag av varandra och av andra hjälpande instanser.

Med andra ord fanns det inget utsagt sätt att tillverka kyrkans ”ostburgare”. Härur uppstod många frågor, men en som fångade mitt intresse allra mest nämligen frågan om vem det är som egentligen bestämmer hur församlingarna ska bemöta flyktingar?

1.2 Uppgift och syfte

För att besvara ovannämnda fråga har jag valt utgå från hur kyrkosynens påverkar hur man skall bemöta flyktingar. Jag har valt att begränsa mig till två teologers kyrkosyner. Därtill har jag valt att utföra en kvalitativ enkätundersökning samt en intervju vars syfte är att kartlägga vart församlingsanställda har vänt sig för att söka stöd i deras verksamhet gällande verksamheten med de anländande flyktingarna under året 2015.

[4] Niemi et al, 2017, 13-14.

[5] Niemi et al 2017, 26.

[6] Webbplatsen sacrista.evl.fi är svenskspråkig versionen och sakasti.evl.fi är finskspråkig. Webbplatserna har olika innehåll, därför nämns bägge webbplatser.

För att få en analys av kyrkosynens påverkan gällande dylika frågor har jag valt att granska två böcker. Den ena är Maarit Hytönens bok *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset* (2003). Detta verk behandlar Finlands evangelisk-lutherska kyrkas etiska ställningstaganden och baserar sig på statistik och forskning. Den andra boken är i Patrik Hagmans bok *Efter Folkkyrkan: En teologi om kyrkan i det efterkristna samhället* (2013). Hagmans bok är mera polemisk och kritisk gentemot kyrkan i den nordiska kontexten. Som teoretiskt ramverk tyr jag mig till Avery Dulles fem kyrkosyner som presenteras i *Models of the Church* (2002).

I denna avhandling har jag undersökt på vilket sätt kyrkosyner påverkar hur man inom kyrkan ser på den roll församlingar har då det gäller etiska ställningstaganden.

1.3 Metod och material

För att besvara frågan var det nödvändigt att få en inblick i vad de som arbetar i församlingsvardagen har för tankar kring direktiv och riktlinjer i arbetet. För att få kännedom gällande församlingsvardagen utfördes en intervju samt en enkätundersökning. Under oktober månad 2016 utfördes en öppet strukturerad intervju med en anställd vid en församling där man arbetat mycket med asylsökanden. Intervjun bidrar med en fördjupad insikt i församlingsvardagen med flyktingverksamhet. Den intervjuade informantens namn har anonymiserats. Därtill utfördes en enkätundersökning där församlingsanställdas användning av stödmaterial kartlades. Enkäten har besvarats av tio personer och utfördes under januari och februari år 2017.

Som metod för analysen av enkäten och intervjun en kvalitativ induktiv innehållsanalys använts.

När det kommer till att analysera ett kvalitativt insamlat material finns det inget regelmässigt sätt att gå tillväga, såsom det finns gällande kvantitativ forskning. Analysprocessen kan dock ses som en trestegsprocess. Det första steget är datainsamlingen, steg nummer två är analys där bearbetningen genomförs med hjälp av kreativitet och fantasi. Det tredje steget är själva tolkningen av materialet detta görs ”med hjälp av de teoretiska verktyg som man har till sitt förfogande – det gäller att visa att det intressanta verkligen är intressant”.[7] Kreativitetens roll

[7] Trost 2010, 147.

inom den kvalitativa forskningen är stor eftersom sättet att analysera inte är slaget i sten är det viktigt att bejaka de goda idéerna när de dyker upp. Givetvis är det av vikt att redogöra för hur man åstadkommit sitt resultat.[8]

Genom analysen lyftes fram återkommande tendenser som sedan behandlades genom att lägga dem i relation till de perspektiv som Hagman och Hytönen presenterat i respektive bok. Hagman och Hytönens böcker analyserades genom användningen av komparativ metod.

1.4 Forskningsetik

Vid insamlandet av det empiriska materialet uppfylldes de fyra forskningsetiska kraven. Dessa krav är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*. *Informationskravet* kräver att forskaren ger tydlig information om forskningens syfte. Informanterna fick en tydlig redogörelse för forskningen och dess syfte i skriftlig form. (Se bilaga 1 och 2) I enlighet med *samtyckeskravet* var den intervjuade informanten medveten om att hen fick avbryta intervjun ifall hen så önskar. Även de som utförde enkäten hade medvetandegjorts om deras rätt att avbryta ifyllandet av enkäten om de så skulle önska. *Konfidentialitetskravet* innebar att informanterna informerades om sin rätt att vara anonyma. Det sista kravet, *nyttjandekravet*, berör det insamlade materialet. Det material som samlades användes endast i det givna forskningssyftet och bevaras hos skribenten.[9]

[8] Trost 2010, 148–150.

[9] Vetenskapsrådet, ”Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning ”, internetkälla, tillgänglig 9.7.2018.

1.5 Teoretiskt ramverk

Som hjälp med analysen av kyrkosyner har jag valt att använda mig av Avery Dulles[10] fem kyrkomodeller som han presenterar i boken *Models of the Church* (2002). Dessa modeller kommer att agera som teoretiskt ramverk för att åskådliggöra den kyrkosyn som Hagman och Hytönen har i sina respektive böcker.

I *Models of the Church* presenterar Dulles fem kyrkomodeller. Varje modell klarlägger viktiga egenskaper och nödvändigheter inom kyrkan, men leder samtidigt ofta till problem ifall anammad till fullo på egen hand. Samtidigt går modellerna mycket in i varandra men är ändå så pass olika att det är omöjligt för att anamma alla fem modeller på en gång.[11] Nedan presenteras Dulles modeller grundligt.

Kyrkan som institution är en modell som definierar kyrkan på basen av de yttre egenskaper och strukturer som kyrkan innehar. Dulles hänvisar till teologen Robert Bellarmine (1542–1621)[12] som avsåg att kyrkan som samhälle är lika påtagligt som det franska kungadömet eller den venetianska republiken. Enligt den här synen är den synliga kyrkan hierarkiskt uppbyggd, med starka drag av klerikalism. Med andra ord har prästerskapet mycket makt inom denna modell och likställs också med makthavarna i en sekulär stat. Utöver detta är den institutionella kyrkan också rätt lagbunden (från engelska ordet *juridicist*) där det andliga ministeriet anses vara effektiva endast då de följer den kanoniska lagens föreskrifter eller direktiv.[13] En institutionell kyrka behöver ha ett pastoralt ämbetsverk med auktoritet för att avgöra meningsskiljaktigheter i lärofrågor och annat. Dessutom skulle detta ämbetsverk också föra kyrkans talan i den offentliga sfären.[14]

---

[10]Avery Dulles arbetade som professor i religion vid Fordham University. Kardinalen dog i Bronx i USA år 2008. Under sin livstid skrev han 27 böcker och 800 artiklar, de flesta om teologi. Hans självbenämnda uppgift som teolog var att ära mångfalden och meningsskiljaktigheter och att samtidigt utarbeta den katolska kyrkans traditioner och värna om den katolska kyrkans enighet.[10]

[11] Dulles 2002, 184-186.

[12] Petruzzello, internetkälla, tillgänglig 11.2.2019.

[13] Dulles 2002, 26-34.

[14] Dulles 2002, 185.

För de institutionella är det viktigt att medlemskapet är tydligt och juridiskt prövbart. Som kyrkomedlem är man således också medlem av Guds rike och får därmed lärdom om sanningen och den kunskap man behöver för sin eviga frälsning. Kyrkans roll dramatiseras som en militärisk kämpe mot ondskan och mot Satan.[15]

Modellens styrkor ligger, enligt Dulles, i dess synlighet och tydlighet. Det måste finnas struktur i en kyrklig gemenskap som Kristus instiftat.[16] Strukturen och tydligheten innebär också att medlemmarna uppfylls av gemenskapskänsla och solidaritet gentemot kyrkan. Modellen är med andra ord tydligt prövbar.[17]

Modellen kritiseras för att vara steril, sakna karisma och kreativitet. Den institutionella kyrkan skulle vara doktrinbetonad och konformistisk och skulle kunna innebära att den officiella kyrkan skulle ersätta Gud, vilket i sin tur blir jämförbart med avgudadyrkan.[18]

Kyrkan och den mänskliga auktoriteten inom kyrkan ges väldigt mycket auktoritet, till den grad att nådegåvorna måste vänta på rätt sorts ledarskap och inte kan ges fritt. Detta leder också till att det inte finns utrymme för något praktiserande lekmannaskap inom kyrkan.[19] Gåvor och nåd av den Helige Anden väntar därmed på officiellt ledarskap, såsom en präst eller biskop.[20]

Också om man undersöker Jesu läror så finner man en del problematik gällande modellen. Jesus var nämligen kritisk gällande det då aktuella institutionella förfarandet och menade att han lade sin auktoritet på anden med vilken han talade, inte på någon institutionell utnämning.[21] Utöver detta kan man konstatera att den institutionella modellen inte nämner någon kyrklig gemenskap, istället får man uppfattningen om att den institutionella kyrkan skulle förespråka en individualistisk relation till kyrkan och dess präster.

Dulles betonar att det sällan funnits kyrkliga gemenskaper som fullkomligt identifierat sig med den institutionella modellen och det förespråkas inte heller. Modellens egenskaper kan snarare ses som förstärkande egenskaper i andra modeller.[22] De viktigaste egenskaperna i den

[15] Dulles 2002, 33-36.

[16] Dulles 2002, 185.

[17] Dulles 2002, 36-38.

[18] Dulles 2002, 186.

[19] Dulles 2002, 32–38.

[20] Dulles 2002, 37.

[21] Dulles 2002, 55.

[22] Dulles 2002, 38.

institutionella kyrkmodellen kunde sammanfattas till att vara dess synlighet i struktur och hierarki, att medlemskapet är tydligt till den grad att det är juridiskt prövbart samt att den institutionella kyrkan har ett ämbetsverk som kan föra kyrkans offentliga talan och på sätt agera med kyrkans röst.

Kyrkan som mystisk gemenskap är som en modell som kan förstås som den institutionella modellens motsats. Den mystiska gemenskaps-modellen betonar det personliga och gemensamma framom det institutionella yttre egenskaperna.[23] Dulles hänvisar här till teologen Jérôme Hamer (1916–1996)[24] som uppdelar gemenskapen i två dimensioner. Den ena gemenskapen är en ren sociologisk grupp, kallar han horisontell. Denna dimension består av vänskapliga relationer och kan återhittas i all sorts gemenskap. Medan den andra dimensionen som är utmärkande för kyrkan, är den vertikala dimensionen, relationen till det andliga och Gud. Det är inom denna dimension som det gudomliga livet kommuniceras genom den Helige Anden till människan. På detta sätt talar modellen för en gemenskap som är samtidigt extern och intern. Det interna i det andliga livet (tron, hoppet, välgörenheten) tar sig i uttryck och bekräftas i det externa i trosbekännelsen och sakramenten. Det är också kyrkans syfte att leda människan till en gemenskap med det gudomliga.[25]

Kyrkan är med andra ord inte primärt ett synligt organiserat samhälle som i den institutionella modellen utan snarare en gemenskap som främst värnar om den interna andligheten men som också består av externa band i form av bekännelsen och dyrkan. Kyrkan består av en gemenskap av fria medlemmar. Nådegåvorna i denna modell är spontana och inte bundna till en auktoritet som till exempel en präst, såsom i den institutionella kyrkan.[26]

Styrkan i modellen är dess starka betoning av gemenskap och samhörighet. Gemenskapsmodellen med dess vertikala och horisontella dimensioner bidrar till en dynamisk samhörighet med medmänniskan samt den Heliga Ande.

Emellertid ger modellen en rätt vag bild av vilken identitet den kristna har eller hur missionen ser ut. Eftersom nådegåvorna är spontana, blir det också osäkert vilket värde sakramenten eller en arrangerad andlig sammankomst har. Modellen saknar ramar och därmed blir det också

[23] Dulles 2002, 40-42.

[24] Catholic hierarchy, internetkälla, tillgänglig 11.3.2019.

[25] Dulles 2002, 41-43.

[26] Dulles 2002, 45-49.

problematiskt att placera in denna typ av kyrka med andra religioner eller i vad det innebär att vara kyrkomedlem.[27]

Utöver det avser Dulles att balansen också är viktig då man beaktar de horisontala och de vertikala relationerna. Människan behöver det mänskliga nätverket såväl som relationen till Gud och det måste finnas en balans där.[28] Ifall obalanserad uppstår det osund entusiasm och förväntan för varma familjära relationer. Dulles skriver att detta kan leda till falska förhoppningar och omöjliga krav med tanke på hur stor kyrkan är. Dessa förhoppningar och krav är långt borta från kyrkans eskatologiska mål. För att motarbeta detta uppmanas individen att ha tro och tålamod samt att bry sig om det allmänna goda.[29]

De viktigaste egenskaperna i den mystiska gemenskapsmodellen kan sammanfattas som en modell som beskriver en kyrka som består av en gemenskap av fria medlemmar. Det saknas en synlig struktur eller organisation i denna modell. Modellen strävar efter en balans mellan den horisontella och vertikala dimensionen. I modellen är nådegåvorna spontana och kräver ingen präst eller dylikt att utföra sakramenten. Lekmännens roll är påtaglig men Dulles menar att det också innebär att ett konkret kyrkomedlemskap är oklart och rentav onödigt.

Kyrkan som sakrament är en modell som försöker sammanföra de två tidigare modellerna. Modellen håller fast vid en struktur samtidigt som den främjar ett dynamiskt andligt liv. Dulles skriver att Kristus är Guds sakrament och kyrkan är Kristus sakrament för den kristne. Kyrkan representerar Kristus i alla dess historiska former och gör därmed Kristus närvarande. Ett sakrament är i första hand ett tecken på nåd samt ett tecken på att något verkligen är närvarande. Dulles formulerar detta enligt följande ”the visible form of an invisible grace”.[30]

Utöver det medför sakramentalismen per definition ett aktivt deltagande, anser Dulles.[31] Dulles skriver:

> As understood in the Christian tradition, sacraments are never merely individual transactions. Nobody baptizes, absolves, or anoints himself, and it is anomalous for the Eucharist to be celebrated in solitude. Here again the order of grace corresponds to the order of nature. Man comes into the world as a member

[27] Dulles 2002, 45-49.

[28] Dulles 2002, 41-55.

[29] Dulles 2002, 186-187.

[30] Dulles 2002, 58.

[31] Dulles 2002, 64-65.

> of a family, a race, a people. He comes to maturity through encounter with his fellow men. Sacraments therefore have a dialogic structure.[32]

Sakramenten är handlingar som medför dialog och gemenskap samtidigt som de är konkreta tecken på nåd och Kristus.[33] Det bör tilläggas att Avery Dulles egen bakgrund ligger inom den katolska kyrkan som räknar med sju sakrament (dopet, boten, konfirmationen, äktenskapet, nattvarden, ämbetsvigningen och de sjukas smörjelse)[34] medan man inom de lutherska kyrkorna räknar med bara två sakrament, nämligen dopet och nattvarden.[35]

Likaså blir det institutionella och strukturella viktigt för en synlig påtaglig kyrka, men därtill krävs även uttryck av tro, hopp och kärlek eller med andra ord det andliga. Utan detta tillägg skulle kyrkan endast vara ett strukturellt och dött skal. Dulles skriver att då den kristne finner sitt sätt att uttrycka sin tro och hängivelse till Gud blir den kristne en symbol för den gudomliga kärleken och ett hopp för världen och därmed gemenskapen.[36]

Modellen har styrkor i och med att den gör kyrkan till ett verktyg och ett tydligt tecken på nåd för sina medlemmar men också i världen. Det råder en balans mellan de yttre strukturerna, det synliga och det inre andliga. Med andra ord är kyrkan tillräckligt konkret utan att förlora sina mystiska egenskaper eller att vara alltför institutionell.[37]

Dulles påpekar att modellerna sällan kan anammas skilt från varandra, av alla modeller är den sakramentala kyrkmodellen den som Dulles anser inneha de bäst lämpade värden i relation till de övriga. Modellen får beröm för att den bevarar gemenskapen eftersom utan gemenskapens värde skulle kyrkan inte vara en kärlekens gemenskap eller ett sant tecken på Kristus. Utöver det bevaras budskapets värde samt betydelsen i att tjäna världen.

Nackdelen med modellen menar Dulles är att den har en väldigt svag anknytning till Bibeln och att den inbegriper stort intresse för skönhet i ritualer. Utöver detta är det oklart var den tveksamma medlemmen eller den nyfikne icke medlemmen kan ta plats i denna kyrka.[38]

---

[32] Dulles 2002, 59.

[33] Dulles 2002, 58-60.

[34] Religionslexikonet 1996, 466-467.

[35] Religionslexikonet 1996, 471.

[36] Dulles 2002, 58-62.

[37] Dulles 2002, 55-67.

[38] Dulles 2002, 65-67.

För att summera denna modell kan man lägga betoning på tre egenskaper. Den första är dess fokus på sakramentet som ett tecken på Kristi närvaro i världen. Den andra egenskapen är att modellen visar på en kyrka som har en synlig struktur samtidigt som den värnar om det andliga inre. Den tredje och sista egenskapen är att den sakramentala kyrkan består av aktiva deltagande medlemmar.

Kyrkan som budbärare är en modell som lägger fokus på ordets betydelse framom sakramentets, till skillnad från den tidigare nämnda modellen. Kyrkan som budbärare är en modell som är vanlig inom protestantismen. I första hand är kyrkan ordets budbärare. Bibeln är ytterst viktig, men får så att säga inte ”kapslas in” av kyrkan. Bibeln måste vara fristående nog för att vid behov kunna kritisera kyrkan. För att kyrkan ska vara en plats där Guds ord ska kunna höras, får inte ordet vara begränsat eller låst in till kyrkan. Kyrkan är en församling som är samlade till gemenskap av ordet, där den Helige Anden verkar. Kyrkan är enligt denna modell väldigt församlingsbetonad, den existerar där det finns en gemenskap som tror på Kristus. [39]

Som budbärare innebär det att prästerna och biskoparna som arbetar inom kyrkan också kan uttrycka sig med Guds makt. Då dessa yttrar Guds ord är deras läppar så att säga impregnerade med Guds makt, vars ord det är. Ordet ger frälsning åt dem som tror på det och fördömer dem som vägrar tro. I denna modell tar kyrkan sig an en auktoritär roll som förkunnar evangeliet som ett gudomligt budskap som världen måste ödmjukt lyssna till.

Fördelarna med modellen är att den har en stark koppling till Bibeln, till de profetiska texterna och till Paulus. Kyrkan som budbärare inger en tydlig identitet och mission och uppmuntrar till en andlighet där Gud står i fokus. Däremot får modellen kritik av Dulles då han anser att den marknadsför billig nåd (*cheap grace*)[40] genom att nöja sig med ord och bekännelse framom handlingar.[41] Ytterligare kritiseras modellen för att stå för en passiv, tyst kyrka som har fokus på vittnandet framom handlingen. Modellen är för pessimistisk och tyst då det gäller människans strävan att skapa ett gott välfungerande samhälle.[42]

För att summera de viktigaste egenskaper i modellen *kyrkan som budbärare* kan det sägas att ordet och budskapets förkunnande är centrala. Denna typ av kyrka betonar församlingen väldigt

[39] Dulles 2002, 68-70.

[40] Dulles 2002, 186.

[41] Dulles 2002, 186-187.

[42] Dulles 2002, 68-81.

mycket. Dessutom har den en auktoritativ egenskap i och med prästerskapets makt att uttrycka sig med Guds ord. Modellen har dessutom en stark koppling till Bibeln.

Kyrkan som tjänare är en modell vari kyrkans tjänande roll, som en del av den humana familjen betonas. Kristus kom ju till världen för att tjäna, inte för att bli tjänad.[43] Förespråkare för modellen vill framhäva att det finns en samhörighet, ett sorts symbiosförhållande mellan kyrkan och den sekulära världen. Kyrkan är endast kyrka då den existerar för andra också för dem som inte bekänner sin tro till honom. Kristus är osjälvisk, utan försvar eller barriär och till för alla. Därmed är kyrkan till för hela världen och måste också hålla sig uppdaterad med de utvecklingar som sker inom den sekulära världen. Kyrkan måste också ta sekulariseringen på allvar eftersom den också är en del av kyrkan.[44]

Kyrkans uppgift är att vara världens tjänare och bevaka att den kärleksfulla energin i världen riktas rätt. Likaså är den kristnes uppgift är att stå vid Kristi sida och tjäna sin nästa. Eftersom Guds hus består av hela världen, inte enbart kyrkan, ska kyrkan också akta sig från att se sig själv som en samling likatänkande eller en humanitär social grupp. Kyrkans verklighet måste gå djupare än så. Kyrkan är ett universellt sakrament som består av Kristi kropp och vars uppgift är att tjäna. Detta medför också naturligt att denna ecklesiologi innebär att kyrkan är till för och består av hela världen, också dem som inte bekänner kyrkans tro. Kyrkans syfte är därmed inte heller att rekrytera nya medlemmar utan främst att finnas till som en tjänande, hjälpande hand.[45]

Modellens brist är att kyrkan idag inte riktigt lyckats hänga med utvecklingen som skett inom den mänskliga kulturen. Medlemsantalet minskar hela tiden och kyrkan tolkas ha stagnerat i sin språkliga och strukturella utveckling i jämförelse med människans utveckling. Istället har kyrkan varit upptagen med interna affärer och har därmed mer tagit avstånd från den moderna civilisationen. Detta kan också anses vara en positiv sak, att kyrkan uppehållit sin egenartade roll och kan därmed erbjuda världen något enbart kyrkan kan ge. Tro, hopp och förankrade värderingar. [46]

[43] Dulles 2002, 83-84.

[44] Dulles 2002, 84-86.

[45] Dulles 2002, 84-87.

[46] Dulles 2002, 84-87.

Den tjänande kyrkmodellen reflekterar en medvetenhet av de behov som finns i både kyrkan och i världen. På detta sätt kan både den enskilda individen i kyrkan samt kyrkan själv agera som en altruistisk service för dem som behöver det. [47]

Modellen lägger dock mindre fokus på någon biblisk förankring. Jesus talar om lärjungarnas gemenskap som världens ljus och jordens salt. Dulles menar att Jesus säkerligen har något välgörande i tankarna men en tolkning är att det främst skulle handla om ordets och sakramentets betydelse. En annan negativ aspekt av modellen är att den ger intrycket av att människans frälsning kan hittas i historien och inte i vittnandet av Kristus. Dulles skriver att risken med detta är att kyrkan lockas till att blint acceptera sekulära värderingar och skifta fokus från Kristus och Guds rike.[48]

Den sista modellen, kyrkan som tjänare, kan sammanfattas genom att nämna tre av modellens viktigaste egenskaper. Modellen beskriver en kyrka som är världens tjänare och som värnar om och bevakar en kärlek till hela världen. Det är viktigt att denna kyrka anpassar sig till den sekulära världen för att den också är Guds värld. Dessutom är denna kyrka en kyrka för alla.

[47] Dulles 2002, 84-87.

[48] Dulles 2002, 187.

2. Empiriskt material

Flyktingkrisen blev plötsligt mycket aktuell år 2015 och innebar att beslut om verksamhet och handlingsmönster behövde fattas snabbt. Jag upplevde att flyktingkrisen fungerade som ett aktuellt exempel på en situation där behovet av kyrkans röst intensifierades. Hösten 2015 då ett rekordantal flyktingar anlände till Finland och dessutom oväntat, var precis en sådan situation.

Med denna aktuella fråga synliggörs det faktum att det finns en verklig fråga om vem det är som bestämmer i kyrkan då det gäller etiska frågor. Hur ser det ut i församlingarna? Vad tänker de anställda?

För att försöka besvara dessa frågor valde jag att samla ett sampel av röster från församlingar runtom i Finland. Detta sampel består av en enkätundersökning och en intervju vars syfte var att kartlägga hur församlingsanställda gjorde då de sökte hjälp under flyktingkrisen 2015 då den ”ostburgare” som nämnts tidigare inte existerade.

I detta kapitel kommer det empiriska materialet och därigenom de församlingsanställdas röster att presenteras. Inledningsvis presenteras själva materialet och därefter de fynd som kunde härledas ur materialet. Kapitlet avslutas med en sammanfattning.

2.1 Enkätmaterial

Enkätundersökningen ”Enkätundersökning om bruket av stödmaterial i församlingar”[49] utfördes under januari och februari månad år 2017. Enkäten sändes ut till församlingsanställda i alla nio stift i Finland. Totalt kontaktades 37 församlingsanställda runtom i landet.

Följande kriterier definierade vilka församlingar som ombads besvara enkäten:

1. Församlingen skulle ligga i närheten av ett mottagningscenter som var aktivt år 2015.[50]

[49] Enkätens finskspråkiga namn ”Kyselytutkimus seurakuntien tukimateriaalien käytöstä”.

[50] Migrationsverket, ”Vastaanottokeskuksien yhteystietoja” Internetkälla, tillgänglig 11.7.2018. Detta kunde kontrolleras med hjälp av Migrationsverkets lista på mottagningscenter.

2. Församlingarna skulle vara så geografiskt utspridda i Finland som möjligt, för att nå en så stor del av landet som möjligt. Detta innebar också att det skulle finnas församlingar från alla stift i landet.[51]
3. Eftersom det inte fanns tillgänglig information om vilka församlingar som haft verksamhet med flyktingar under året 2015, var det tredje kriteriet att församlingen skulle ha information på sin webbplats som indikerade en verksamhet med flyktingar. Det kunde handla om en utnämnd ansvarsperson eller någon nyhet eller annan aktivitet där flyktingar eller flyktinghjälp på något sätt syntes.[52]

Totalt besvarade tio personer enkäten.[53] Av de som besvarade enkäten, svarade sex personer på den finskspråkiga och fyra på den svenskspråkiga. Enkäten bestod av 13 frågor, dessa finns i sin helhet i bilaga 3. Eftersom enkäten var anonym har informanterna kodifierats med E1, E2 och så vidare. (Se bilaga 4)

2.2 Intervju

Intervjun utfördes under hösten 2016. Informanten som intervjuats har kodifierats med I11, för att särskilja hen från enkätundersökningens informanter. (Se bilaga 4)

Intervjun tog en ungefär en timme och utfördes på informantens arbetsplats. Intervjun utfördes med så kallad låg standardisering, vilket innebär att frågorna togs i den ordning som kändes lämplig och fri.[54] Detta gjorde att intervjun blev mera öppen i sin struktur.

Innan intervjun inleddes fick informanten skriftligt information om syftet med avhandlingen samt en blankett för informerat samtycke. Informanten gav tillåtelse att använda hens namn men eftersom den intervjuades identitet inte anses ge forskningen mervärde, har jag valt att hålla den intervjuade anonym.

[51] Detta kontrollerades genom att jag gjorde en kartläggning av alla mottagningscenter i Finland med hjälp av Google Earth och valde ut församlingar som var i närheten av dem.

[52] Detta kontrollerades genom att granska personalens arbetsuppgifter på respektive församlings egen webbplats.

[53] Jag har i sitt arkiv en lista på de personer som kontaktats för enkäten.

[54] Trost 2010, 39.

Informant I11 kontaktades för intervju eftersom hen arbetat inom en församling som uppmärksammats för dess arbete med flyktingarna under hösten 2015. Denna informant erbjuder med andra ord en fördjupad insikt i församlingsvardagen.

2.3 Informanterna

Majoriteten av informanterna var i åldern 40–60 och arbetade i en medelstor församling. En av de som besvarat enkäten uppgav sig vara äldre och tre yngre. (Se bilaga 4.)

Informanternas ålder kan uppfattas tyda på en längre eller kortare hunnen arbetserfarenhet, vilket i sin tur säger något om vanan i att söka stöd och hjälp vid behov. Ett exempel är att en informant i yngre ålder har mindre arbetserfarenhet och därmed behöver mera stöd och hjälp i sitt arbete, medan en äldre person kanske har erfarenhet av dylika situationer från tidigare och därför inte behöver söka hjälp.

Storleken på församlingen kan också ha en inverkan på behovet av stöd. I en mindre församling med bara några få anställda kan det finnas ett större behov av stöd, eftersom de gemensamma erfarenheterna är mindre. I en större församling finns det flera anställda med större sammanlagd erfarenhet och kunskap. Eftersom majoriteten av informanterna har en relativt lång arbetserfarenhet och arbetat i medelstora församlingar, kunde man tänka sig att det eventuella behovet av hjälp varit stort.

Informanterna ombads beskriva hur de gått tillväga för att söka stöd för sitt arbete med flyktingarna i församlingen. Frågan ställdes på tre något olika sätt i enkäten. Först ställdes frågan som en öppen fråga så att informanten kunde besvara med egna ord. I svaren på den öppna frågan framkom vissa fenomen många gånger. För att sammanfatta och förtydliga fenomenen har ett cirkeldiagram gjorts. (Se bilaga 5.)

Genom analysen synliggjordes det att utomstående organisationer, såsom Finlands Röda Kors och den aktuella staden, ofta nämnts som en källa till stöd för informanterna i deras arbete med flyktingar. Informanterna uppgav också att de gärna vänt sig till kolleger vid andra församlingar och till det stödmaterial som samlats via webbplatserna Sakasti och Sacrista. Två av informanterna uttryckte att de i första hand utgått från den kunskap som funnits inom församlingen och det egna förnuftet.

Under intervjun med informant I11 understryks detta. Inom den församling hen arbetar vid utgick man främst från det egna förnuftet och samarbetade även en del med Finlands Röda Kors. Informant I11 berättade:

> Hela det här vårt samhälle och Röda Korset då främst som vi samarbeta mycket med då det var det här Röda Korsets mottagningscentral men också andra föreningar /…/. Så alla har vi gjort på det här sättet, att vi har inte börjat med något nytt bara för dom, något flyktingkafé eller någonting, det har vi inte kapacitet för. Utan vi har måsta hela tiden tänka så att vi tar dom med i det som finns.[55]

Informanten I11 uttrycker att hen också vänt sig till den information som funnits på webbplatserna Sacrista och Sakasti och att hen varit mycket nöjd med att kunna hitta information där.

> Det har varit väldigt klart och tydligt där på Sacrista och eftersom jag är tvåspråkig, så har det bara blivit så att jag läst dom mera på finska men nog har jag tittat på dom där svenska sidorna också, förstås.[56]

För att få ytterligare djup gällande källor till stöd ställs frågan på nytt senare i enkäten, men denna gång som en flervalsfråga där informanterna valt minst två alternativ. På så sätt har informanten varit tvungen att prioritera vilka källor som varit viktigast. (Se bilaga 6.)

Svaren på denna fråga understryker betydelsen av Sakasti och Sacrista ytterligare och betydelsen av den kollegiala kontakten. Ett sätt att förklara detta kunde vara att peka på lättillgängligheten av stöd i dessa fall. Ifall informanterna upplevt det brådskande att få information eller stöd gällande något specifikt, har kollegial kontakt eller den information som funnits på webbplatserna Sakasti och Sacrista varit effektivt. Därtill kan nämnas att ungefär hälften av informanterna uppger Bibeln som ett riktgivande källa i sitt arbete. Lika många har uppmärksammat sociala medier som en givande informationskälla.

Informanterna uppger att Sakasti och Sacrista använts relativt flitigt, men nyttovärdet av stödmaterialet på webbplatserna är något oklart. I en senare fråga i enkäten ombeds informanterna beskriva på vilket sätt det stödmaterial som samlats på Sakasti och Sacrista varit nyttigt i deras arbete. (Se bilaga 7.) Svaren är varierande; medan en informant uppger att hen skulle ha varit alldeles handfallen utan allt stödmaterial, menar en annan att materialet varit bristfälligt och alldeles för vagt. Den senare informanten efterlyser tydligare riktlinjer och direktiv än de som funnits till hands. Detta kan förstås på många olika sätt; man kunde tänka

[55] Intervju med informant I11, oktober 2016.

[56] Intervju med informant I11, oktober 2016.

sig att arbetsgemenskapen påverkar hur stödmaterialet används. Ifall det är frågan om en arbetsgemenskap där arbetsuppgifterna är i överflöd på grund av diverse orsaker, kan tiden vara för knapp för att söka fram information på nätet. I dessa fall kanske de anställda väljer att direkt ta kontakt med någon som kan besvara frågan snabbt.

I en tredje fråga ombads informanterna rangordna hur de helst söker hjälp i sitt arbete. I diagrammet som hittas i bilaga 8 framkommer det att utöver Sakasti och Sacrista vill informanterna gärna använda sig av kollegial hjälp.

2.4 Resultat av analys

I kombination med de antaganden som kunde göras utifrån informanternas ålder och församlingsstorlek kunde man tolka att eftersom informanterna uppgett sig söka aktivt stöd och hjälp gällande tillvägagångsätt med flyktingverksamheten, att problematiken var obekant från förut och att de behövde stöd. Utomstående organisationer såsom Finlands Röda Kors och statliga tjänster kan ha upplevts ha mera erfarenheter och kunskap om hur man bör bemöta den stora mängden flyktingar som anlänt.

Ur det empiriska materialet kan man härleda att informanterna velat ha hjälp i sitt arbete med flyktingar. Detta kunde tyda på att situationen varit så pass akut och främmande att man inte kunnat förlita sig på den egna erfarenheten eller på det egna förnuftet.

Ur det empiriska materialet kan alltså två tendenser härledas:

1. Det fanns ett stort behov av direktiv och stödmaterial
2. Behovet var så stort att man gärna vände sig till utomkyrkliga organisationer

Resultatet gällande nyttovärdet av det stödmaterial som erbjudits visar en varierande uppfattning. Det är klart att tendensen är att stödmaterialet behövs men tendensen är inte av någon häpnadsväckande kvalitét. Det empiriska materialet ger heller inte någon tydlig insikt gällande vilket format informanterna hade önskat få direktiv. Men det kan konstateras att utifrån detta lilla kvalitativa sampel fanns ett behov av stödmaterial.

Vem är det som då bestämmer hur församlingarna ska bemöta flyktingar enligt informanterna? Med detta dagsaktuella exempel har jag visat att frågan inte är enkel. Det finns ett behov av råd och riktlinjer. Besluten gällande tillvägagångssätt fattas av församlingarna själva men trots det finns det önskemål om råd av kyrkan som organisation.

För att bättre förstå denna tematik har jag valt att se vilken roll olika kyrkosyner har när det kommer till vem som bestämmer i olika etiska frågor. Jag har valt två röster som jag upplever ger en insikt i detta. Jag har valt Maarit Hytönens i boken *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset* (2003) samt Patrik Hagmans i *Efter Folkkyrkan* (2013). Dessa presenteras i de följande kapitlen.

3. Kyrkosynen i *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset*

I detta kapitel analyseras den kyrkosyn som Maarit Hytönen presenterar i boken *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset* (2003). Maarit Hytönen arbetar som forskare på Kyrkans forskningscentral sedan år 2001. Hon har publicerat ett tiotal texter, artiklar och böcker, om teman kring systematisk teologi och dogmatik som hon även är docent inom.[57]

Inledningsvis presenteras boken *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset* (2003), därpå följer en analys av Hytönens idealkyrka i relation till Dulles fem kyrkmodeller.

3.1 *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset* (2003)

Syftet med boken är att undersöka vad den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland lär ut gällande nutida etiska frågor. Hytönen presenterar också en utförlig överblick över hur kyrkan fungerar organisatoriskt.[58] Den kyrkosyn som Hytönen presenterar är grundad på forskningsresultat och är därmed inte per nödvändighet författarens personliga åsikter. Som källa använder hon sig av mötesprotokoll och officiella uttalanden som kyrkans olika officiella organ gjort under tidsperioden 1921–1973. Med officiella organ avses kyrkomötet, biskopsmötet, kyrkostyrelsen samt utvidgade biskopsmötet (*laajenettu piispankokous*). Därutöver tangerar hon även den enskilde individen och församlingsarbetarna.[59]

Författarens analys över kyrkans etiska ställningstaganden begränsar sig till fyra delområden. Dessa delområden är ekologi, medicin, marknadsekonomi och familjeetik. Dessa teman är utvalda för de ansetts illustrera de aktuella problem som finns i samhället.[60]

Hytönen använder ofta protokollen så att olika åsikter som framförts under olika möten kommunicerar med varandra, det vill säga att en åsikt som kommit fram under ett kyrkomöte år 1977 kan jämföras med en åsikt som framkommit under ett annat möte långt senare. Utöver protokollen hänvisar hon till uttalanden som gjorts under möten samt kyrkolagen, katekesen

[57] Sakasti, ”Maarit Hytönen”, internetkälla, tillgänglig 8.6.2018.

[58] Hytönen 2003, 9-20.

[59] Hytönen 2003, 18-20.

[60] Hytönen 2003, 19-20

och övriga officiella kyrkliga böcker som upplevs vara viktiga källor då det gäller kyrkans åsikt. Utgående från dessa samt övrig relevant litteratur har Hytönen dragit slutsatser om kyrkans etiska ställningstaganden gällande de ovannämnda teman. Hytönen har definierat ett uttalande som etiskt då det tar ställning till människans moraliska handlingar.[61]

Boken är uppdelad i sju huvudkapitel, varav behandlingen av ovannämnda delområden utgör största delen av boken. Det första kapitlet består av en inledning där Hytönen beskriver forskningens uppgift, material och metod. I det andra kapitlet går författaren noggrannare in på kyrkans etiska roll och funktion i samhället. Detta kapitel belyser även de olika talturer som uppkommit under de hänvisade möten. Detta ger en inblick i de inomkyrkliga oenigheter som kan uppkomma och således även en insikt i hur komplex processen kan vara då man under dessa möten försöker nå fram till ett uttalande som synliggör allas röster. Till exempel framkom det flera åsikter under olika kyrkomöten om hur kyrkan bör ta ställning i samhället. En del hade uttryckt att kyrkan tar tillräckligt ställning medan andra snarare velat uppmuntra kyrkan till att vara mera aktivt ställningstagande.

I kapitel tre till sex skriver Hytönen om kyrkans uttalanden gällande de specifika teman som nämnts ovan. I dessa kapitel använder hon sig av de uttalanden som biskopsmötet, kyrkomötet och kyrkostyrelsen gjort. Dessa är kyrkans officiella uttalanden kring frågor som abort, vilodagen och skillnaden mellan äktenskap och samboförhållanden. Uttalandena har gjorts på grund av att myndigheterna bett om kyrkans åsikt och kan därmed kallas officiella uttalanden.[62]

Utöver detta betonas även kyrkomedlemmens kapacitet att ta ställning i etiska frågor. I ett protokoll från biskopsmötet konstateras det att kyrkan inte har mera vishet än den enskilde individen då det gäller etiska frågor. Etiken tillhör den med förnuft och samvete, det är inte meningen eller kyrkans uppgift att ta på sig en uppgift där kyrkan är en etisk lärare.[63] Detta innebär dock inte att det inte är värdefullt att kyrkan uttalar sig offentligt, snarare tvärtom anses det vara bättre att kyrkan uttalar sig än att kyrkan skulle tiga.[64]

Hytönen återkommer ännu i det avslutande kapitlet till att det är viktigt att den enskilde individen utmanas till etiskt tänkande och ställningstagande. Det torde råda en bra balans mellan kyrkan som uttalar sig om etiska frågor på ett officiellt plan och kyrkan som värnar om

[61] Hytönen 2003, 11-20.

[62] Hytönen 2003, 147.

[63] Hytönen 2003, 38-40.

[64] Hytönen 2003, 9-10 och 38-40.

den enskildes förmåga att avgöra själv och således låter bli att ta ställning. Dessa resonemang sammanfaller med den lutherska traditionen om läran om den naturliga lagen. Ifall den naturliga lagen överdrivs blir de ställningstaganden som kyrkan gör onödiga men å andra sidan blir det också problematiskt ifall människorna lämnas ensamma i sin strävan och förståelse av rätt och fel.[65] I detta ligger också Hytönens slutsats där hon uppmuntrar kyrkan till att undersöka sin självförståelse, sin relation till läran om den naturliga lagen och undersöka vilka följer en ensidig betoning av läran om den naturliga lagen har för kyrkans lära och ställningstaganden.[66]

3.2 Vem bestämmer vad som är kyrkans röst?

I den kyrkobild som presenteras i Hytönens bok *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset* (2003) är två egenskaper speciellt framträdande; kyrkans struktur och roll som auktoritativ aktör samt den enskilde församlingsanställdas roll. Boken handlar om hur kyrkan tar ställning i nutida etiska frågor, därför blir det också relevant att se på hur denna process går till för att belysa den kyrkobild som framkommer.

Hytönen diskuterar främst de etiska ställningstaganden som tas av kyrkans beslutsfattande organ, nämligen kyrkomötet, biskopsmötet och kyrkostyrelsen. Det är med andra ord dessa organ som i första hand agerar som kyrkans röst i etiska frågor. Det äldsta organet är kyrkomötet, som samlades första gången år 1869. Med tiden uppstod de övriga organen, alla med egna ansvarsområden. Från och med år 1994 har kyrkan som organisation sett ut som följande; kyrkomötet är kyrkans högst beslutande organ som enligt kyrkolagen besluter om kyrkans lära, arbete samt kyrkans lagstiftning ekonomi och administration. Kyrkomötet ger uttalanden åt statsrådet då det gäller frågor som berör bland annat familjen äktenskapet och inkomstfrågor.[67] Kyrkostyrelsen förbereder ärenden för kyrkomötet, ger uttalanden då kyrkomötet inte gör det samt ser till att de beslut som görs under kyrkomötet verkställs. Biskopsmötets roll är att behandla trosfrågor, sköta stiftens angelägenheter samt bidra med förslag och uttalanden för kyrkomötet att behandla. Ärkebiskopen fungerar som ordförande i

[65] Hytönen 2003, 277-283.

[66] Hytönen 2003, 282.

[67] Hytönen 2003, 40-42.

alla dessa organ.[68] De beslut som tas under kyrkomötet görs med majoritetsbeslut, vilket innebär att de vars åsikt inte återspeglas i beslutet måste helt enkelt finna sig i det.[69]

Däremot framkommer det också att det inte alltid är självklart om vem som får yttra sig officiellt å kyrkans vägnar. Speciellt under 1970-talet var diskussionen aktuell då rapporten *Kirkon ääni* (1976) utkom. I den problematiseras det faktum att enskilda kommittéers eller arbetsgruppers uttalanden ibland uppfattas som hela kyrkans, även om dessa uttalanden speciellt berör en specifik arbetsgrupps område inom kyrkans verksamhet och inte anses beröra hela kyrkan.[70]

Enligt kyrkolagen finns det definierade ansvarsområden för de olika beslutsfattande organen. Som exempel kan nämnas att biskopsmötets ansvarsområde är ärenden som berör bland annat trosfrågor. Dessa ansvarsområden begränsar med andra ord vilka frågor de olika arbetsgrupperna diskuterar och beslutar om.

Ett helt annat perspektiv ligger i vad som *upplevs* vara kyrkans röst. Här har medias representation av kyrkan stark inflytelse då det kan bli svårt att urskilja ifall uttalandet är officiellt eller inte.[71] Hytönen hänvisar till ett biskopsmöte under 1970-talet där biskoparna diskuterar detta fenomen och säger att det ofta händer att en enskild prästs åsikt lätt tolkas som om den vore hela kyrkans ståndpunkt. Det skulle med andra ord vara viktigt att alla som yttrar sig så att säga med kyrkans röst, själva är medvetna om vem som får tala för kyrkan och hur.[72] Hytönen konkluderar att detta är orsaken till man inom kyrkan vill vara noggrann i processen gällande olika uttalanden. Man vill se till att det slutliga uttalandet återspeglar kyrkomötets, biskopsmötets eller kyrkostyrelsens majoritetsåsikt. Därför kan det ta lång tid för kyrkan att ta ställning eftersom man vill höra allas röster och förbereda ärendet.[73]

[68] Hytönen 2003, 41-43.

[69] Hytönen 2003, 41-43.

[70] Hytönen 2003, 48-49.

[71] Hytönen 2003, 49-50.

[72] Hytönen 2003, 43-44.

[73] Hytönen 2003, 49-50.

I praktiken innebär detta att det ofta faller på församlingar och enskilda kyrkans anställda att ta ställning då det uppkommer spontana behov av dem. Hytönen skriver: ”För man måste ändå leva med människor trots att kyrkans ställningstagande inte är färdigt än”.[74]

Enligt Hytönen baserar kyrkan sina etiska ställningstaganden på läran om den naturliga lagen, det vill säga på den enskilde individens medfödda moralförståelse.[75] Därtill har de religionsetiska traditionerna och Bibeln också en avgörande betydelse.[76] Med andra finns det en medvetenhet om att den församlingsanställde ibland hamnar utför situationer som kräver handling och därmed ett etiskt ställningstagande. Hytönen betonar att det är här de flesta ställningstaganden görs, i spontana situationer i församlingsvardagen.[77] Detta kan visserligen leda till möjliga oenigheter emellan församlingar och de officiella etiska ställningstaganden som görs.

Hytönen skriver att ifall den naturliga lagen överdrivs, leder det till att kyrkans ställningstaganden blir onödiga. De officiella etiska ställningstaganden blir i så fall till deklarationer om den naturliga lagen och då blir det egentliga ställningstagandet åsidosatt. Dessutom blir det ju oklart varför kyrkan överhuvudtaget uttrycker en officiell ståndpunkt ifall den ändå avser att individen kan i sitt hjärta avgöra själv.[78] Hytönen verkar föreslå att kyrkans ställningstagande uppgift har syftet att förhindra hjulet från att måsta uppfinnas om och om. Istället för att människan lämnas ensam för att förstå sig på gott och ont, kan kyrkan vara till för att hjälpa henne i sitt letande och samtidigt berätta om vad andra kristna redan hittat.[79]

Hytönen drar två slutsatser i sin undersökning. Dels anser hon att kyrkan borde titta på sin egen relation till läran om den naturliga lagen och sträva mot en balansgång mellan att ta ställning och att be den enskilde kyrkomedlemmen att göra det. Därtill upplever hon att individen borde utmanas till mera etiskt tänkande och etiskt ställningstagande än vad som är fallet nu. Därmed borde kyrkan också se för vem de ställningstaganden som görs är till för.[80]

---

[74] Hytönen 2003, 50. Egen översättning av ”Ihmisten kanssa kun on elettävä, vaikka kirkon kannanmuodostus olisi vielä kesken”.

[75] Kejonen 2018, 30.

[76] Hytönen 2003, 280-281.

[77] Hytönen 2003, 50.

[78] Hytönen 2003, 280-282.

[79] Hytönen 2003, 280-282.

[80] Hytönen 2003, 296.

3.3 Hytönens idealkyrka i relation till Dulles fem kyrkmodeller

I detta stycke jämförs den bild av kyrkan som Hytönen förevisar i sin bok med Dulles fem kyrkmodeller. Jämförelsen kommer att ske genom att titta på en kyrkmodell i taget. Till slut sammanfattas fynden för att förtydliga hur Dulles kyrkmodell och Hytönens beskrivna kyrka placerar sig i jämförelse med varandra.

Det bör beaktas att Hytönen inte skriver med fokus på att presentera en kyrkobild utan syftet med boken är att analysera kyrkans förfaranden i etiska frågor, därmed har viss tolkning skett för att beskriva hur Hytönens kyrkosyn relateras med Dulles kyrkmodell.

3.3.1 Kyrkosynen i Hytönens bok och den institutionella modellen

Den kyrkobild som Hytönen presenterar är vanlig inom den evangelisk-lutherska kyrkan. Den har starka karaktärsdrag av den institutionella modellen, kanske speciellt med tanke på den auktoritet som de högst beslutsfattande organen och prästerskapet har. Den kyrka Hytönen beskriver har en tydlig hierarkisk struktur där de högst beslutsfattande organen är kyrkomötet, biskopsmötet och kyrkostyrelsen. Dessa organ fungerar för kyrkans talan i enlighet med de ansvarsområden de är tilldelade.

Den institutionella kyrkan är synlig kyrka med tydliga strukturer och lagar. Prästämbetet ska följa den kyrkliga lagens föreskrifter i sitt arbete och kyrkomedlemskapet är tydligt och juridiskt prövbart. Det är tydligt vem som får tala som ”kyrka” i offentlighet och vilka som är kyrkomedlemmar.

Denna tendens kan också hittas i den kyrka som Hytönen beskriver, men med den skillnaden att Hytönen betonar den enskilde individen och den enskilde individens rätt att utmana kyrkans officiella ställning. Den institutionella modellen verkar tala om en kyrka där kyrkomedlemmarna leds av en auktoritativ kyrka, vill Hytönen istället söka balans mellan en auktoritativ, självhärskande kyrka och den enskilda individen. Hytönen vill hellre arbeta för en kyrka som fungerar som ett ljus i mörkret för dem som behöver det men en kyrka som också uppmuntrar sina medlemmar att tänka till själv.

3.3.2 Kyrkosynen i Hytönens bok och den mystiska gemenskapsmodellen

Dulles beskriver den mystiska gemenskapsmodellen som den institutionella modellens raka motsats. I gemenskapsmodellen betonas gemenskapen och det mystiska framom det institutionella och hierarkiska. Den kyrka Hytönen beskriver har mera egenskaper av den institutionella modellen än av den mystiska gemenskapsmodellen. Hytönen beskriver en organiserad och strukturbunden kyrka medan den mystiska gemenskapsmodellen kunde ses vara antiorganisatorisk.

Om man skulle söka en gemensam nämnare kunde man peka på den mystiska gemenskapsmodellens fokus på individen. Hytönen beskriver också en kyrka där individen är viktig och bör också få höras i etiska frågor. Hytönen uppmuntrar den enskilde individen att utmana kyrkans officiella ställning och på sätt vara aktiv.

3.3.3 Kyrkosynen i Hytönens bok och modellen kyrkan som sakrament

Dulles modell om kyrkan som sakrament är ett försök att sammanföra den institutionella och den mystiska gemenskapsmodellen. Den sakramentala kyrkan är en kyrka med synliga strukturer och hierarkisk ordning samtidigt som den värnar om det andliga. Speciellt sakramentet är centralt i denna modell eftersom det är i sakramentet som det världsliga och det andliga sammanbinds. Dulles skriver:

> ”An excessively spiritual and individualistic view of the life of grace, he maintained, leads to a merely secular and sociological understanding of the Church as institution. The notion of sacrament, on the other hand, harmoniously combines both aspects.”[81]

Det är oklart om vad Hytönens kyrkosyn anser om vilken betydelse sakramenten har inom kyrkan. Däremot kan man säga något om hur kyrkomedlemmens roll är påtaglig i både Dulles kyrkmodell om kyrkan som sakrament och den kyrkobild Hytönen presenterar i sin bok.

[81] Dulles 2002, 56.

Hytönen talar om en kyrka där individen ska värnas om men hon tar inte ställning till individens engagemang i kyrkan förutom att individen har rätt och skyldighet att också själv ta ställning. Inom Dulles sakramentala kyrkmodell är människans aktiva engagemang essentiellt. Hytönen lägger inte lika mycket vikt på engagemanget som Dulles gör, trots det betonar hon individens deltagande som etisk ställningstagare. Detta kunde tolkas som en egenskap som dessa två kyrkosyner kunde dela.

I sin slutsats uppmanar Hytönen kyrkan att undersöka sin relation till läran om den naturliga lagen, eftersom den lätt kan leda till att individen lämnas ensam i sitt etiska sökande. Detta kan med andra ord tolkas som en kritik gentemot den evangelisk-lutherska kyrkan som hon skriver om. Hytönen anser att det måste finnas en balans mellan kyrkan som ställningstagande auktoritet och kyrkan som uppmanar individen att ta ställning på egen hand. Ifall fokus ligger på läran om den naturliga lagen och därmed på individens egen moralförståelse finns det risk att människan lämnas ensam. Kyrkan ska ha en vägledande roll samtidigt som den bibehåller en viss struktur och kan göra vägledande etiska ställningstaganden. De officiella ställningstaganden som görs ska kunna utmanas av den enskilde individen och fungerar därmed mera som vägledande rekommendationer än som strikta direktiv som måste följas. Med andra ord kunde man säga att Hytönens kyrkobild värnar om lekmännens möjlighet att själv ta ställning och ta ansvar för sin egen förståelse av både etik och tro.

3.3.4 Kyrkosynen i Hytönens bok och kyrkan som budbärare

Kyrkan som budbärare är en modell som har en stark förankring i Bibeln och vars fokus ligger på förkunnandet av ordet. Kyrkan har enligt modellen också en auktoritativ roll i världen.

Hytönens kyrkosyn ger insyn till en kyrka där Bibeln är en viktig men inte ett absolut rättesnöre. Hytönen frågar till vilken grad Bibeln bör brukas som etisk grund. Världen har förändrats sedan de bibliska tiderna och det finns många etiska frågor som inte nämns i Bibelns texter. Bibeltolkningen är essentiell, men eftersom bibeltolkningen kan förändras med tidens gång blir det problematiskt att säga något definitivt gällande etiska frågor. Trots det upplever Hytönen att kyrkan ska använda sin röst framom att tiga. Kyrkans yttranden kan vara mera

allmänna och flytande i karaktär än konkreta riktlinjer som kan föråldras eller orsaka oenigheter.[82]

Utöver Bibelns roll har Hytönens kyrkosyn ett samband med Dulles modell om kyrkan som budbärare då det gäller prästerskapets och biskoparnas makt. Detta är dock blott en svag kontaktyta eftersom Dulles modell berättar om en kyrka där prästerskapet har nästa en envåldshärskande roll. Hytönens kyrkosyn ger inte lika mycket makt till prästerna eller biskoparna men trots det innehar de en viss auktoritet när det gäller församlingsverksamhet.

3.3.5 Kyrkosynen i Hytönens bok och kyrkan som tjänare

Den tjänande kyrkmodellen bygger på att kyrkan är i världen för att tjäna. Dulles tjänande kyrkomodell arbetar för att anpassa sig till det sekulära i världen som också anses vara lika mycket del av Guds kärlek och rike som de egna kyrkomedlemmarna. Denna kyrkomodell tjänar alltså också dem som inte tillhör kyrkan.

Hytönen beskriver en kyrka som har en stark samhällelig roll där den förväntas ge officiella uttalanden om etiska frågor eftersom kyrkan i samhället anses vara expert inom tros- och etikfrågor. På detta sätt kunde man härleda att den kyrka som Hytönen beskriver också är till för att tjäna i världen men det förblir oklart vilken roll de som inte tillhör kyrkan har.

3.3.6 Kyrkosynen i Hytönens bok enligt Dulles modeller

Såsom Dulles också påpekar i sin bok, är det sällan som en kyrka passar uteslutande in i bara en modell. Detta blir också tydligt då man ser på Hytönens presenterade kyrka i jämförelse med Dulles fem kyrkmodeller. Däremot kan något sägas om vilka modeller är mest framträdande i Hytönens kyrka och vilka som inte diskuteras lika mycket.

Starkast är de institutionella dragen i den kyrka som Hytönen beskriver i *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset* (2003). Författaren skriver utgående från officiella etiska uttalanden som den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland gör som organisation. Den kyrka som beskrivs har

[82] Hytönen 2003, 11-12.

tydlig hierarki och ordning och det är de högst beslutsfattande organen som har yttrande rätt inom kyrkan. Kyrkan har också en stark samhällelig roll då de officiella uttalanden som görs ofta görs på begäran och för hela samhället och fungerar därtill som expert i etik och trosfrågor i samhället.

Därnäst kan man konstatera att Hytönen i sina slutsatser gärna skulle se mera drag som skulle passa in på den sakramentala kyrkmodellen. Hon antyder att kyrkan borde undersöka sin relation till läran om den naturliga lagen och därmed se till att också den enskilde individen uppmuntras till att utmana de officiella ställningstaganden som görs. Med detta uppmuntrar hon således också ett aktivt deltagande av medlemmen.

Man hittar också egenskaper från de andra modellerna i Hytönens beskrivning av kyrkan, men dessa två modeller är mest framträdande. Bland annat återhittas liknande tankar om kyrkans hierarki och prästerskapets makt i modellen om kyrkan som budbärare.

3.4 Kyrkosynen i Hytönens bok och dess inverkan på bemötandet av flyktingar

Hur hade man då agerat inom församlingarna under hösten 2015 ifall man följt den kyrkosyn Hytönen beskrivit?

I jämförelsen med Dulles fem kyrkomodeller beskriver Hytönen en kyrka med institutionella drag där det hierarkiskt upplagda maskineriet producerar etiska uttalanden och därmed direktiv. Detta är en process som kan ta lång tid.

Därtill betonas också den naturliga lagen och den enskilde kristnas möjlighet att själv ta beslut i etiska frågor. Ifall de ovannämnda direktiven inte hade existerat, som verkade vara fallet under hösten 2015, hade den kyrkosyn som Hytönen omskriver uppmuntrat församlingarna att avgöra själv hur de går tillväga gällande bemötandet av flyktingar.

Dessa två aspekter av Hytönens kyrkosyn står i spänd relation till varandra. Hytönen tar även fasta på detta i sin bok då hon antyder att det vore viktigt för kyrkan att analysera sin relation till läran om den naturliga lagen. Visserligen ska man kunna göra egna ställningstaganden i diverse frågor på individnivå men det är inte önskvärt för kyrkan att lämna individen ensam. Hytönen anser att det är bättre för kyrkan att uttala sig än att tiga.

I det sampel som utgör det empiriska materialet kan man härleda önskemål för tydligare riktlinjer under hösten 2015. Under den här tiden arbetade informanterna främst i enlighet med den naturliga lagen, det vill säga utifrån egna föredömen. Detta var fallet på grund av att det inte existerade några mera konkreta direktiv givna av kyrkans högre beslutsfattande organ. Man kan spekulera kring orsaken till detta, eventuellt var läget så oväntat att man helt enkelt inte hade kunnat förbereda sig.

3.5 Sammanfattning

I detta kapitel har Maarit Hytönens bok *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset* (2003) presenterats. Den har analyserats med hjälp av Avery Dulles fem kyrkomodeller och det har konstaterats att den kyrkosyn som återspeglas tydligast i Hytönens bok är den institutionella kyrkomodellen. Därtill betonas läran om den naturliga lagen i kyrkosynen, något som inte ingår i den institutionella modellen. Då vi jämför den kyrkosyn som presenteras i Hytönens bok med hur församlingsanställda hade handlat under flyktingkrisen 2015, verkar den kyrkosyn som presenteras understöda ett handlande som är långt densamma som pågick under hösten 2015. Församlingarna och dess anställda verkar handla enligt det egna etiska beslutsfattandet, i brist på tydligare instruktioner av ett högre beslutsfattande organ. Ifall den evangelisk-lutherska kyrkan hade gjort etiska ställningstaganden och därmed direktiv gällande församlingarnas mottagande av flyktingarna, hade församlingarna enligt Hytönens kyrkosyn förväntats följa dem.

4. Kyrkosynen i *Efter Folkkyrkan*

I detta kapitel presenteras Patrik Hagmans bok *Efter Folkkyrkan: En teologi om kyrkan i det efterkristna samhället* (2013). Orsaken till valet av denna bok har att göra med bokens polemiska natur. Hagman presenterar sina egna åsikter på ett kritiskt och ställningstagande sätt. Detta bidrar med ett kontrasterande perspektiv i jämförelse med den kyrkosyn som introduceras i Hytönens bok *Kirkko ja nykyajan eettiset kysymykset* (2003).

Kapitlet inleds med en presentation av boken *Efter Folkkyrkan: En teologi om kyrkan i det efterkristna samhället* (2013). Därefter analyseras den kyrkosyn som framkommer i Hagmans bok. Analysen görs med hjälp av Dulles fem kyrkomodeller. Slutligen analyseras hur den kyrkosyn Hagman beskriver hade sätt ut i en praktisk situation, i detta fall flyktingkrisen 2015.

4.1 Efter Folkkyrkan (2013)

I *Efter Folkkyrkan: En teologi om kyrkan i det efterkristna samhället* (2013) önskar Hagman utmana den självbild folkkyrkan har. När han talar om kyrkan syftar han på främst på de lutherska majoritetskyrkorna inom den nordiska kontexten.[83]

Denna folkkyrka lever enligt Hagman, i en förhoppning om att kyrkans minskande medlemsantal och popularitet är bara en tillfällig svacka som inte behöver tas på allvar. Hagman antyder i motsats att tiden är nu inne att ta till handling. Författaren gör en hypotetisk prognos för år 2030 som en förminskad folkkyrka som endast tillgodose dess kulturella roll i samhället, det vill säga en praxis som främst består av begravningar och vigslar. Hagman kallar detta för folkkyrkans kris.[84]

Enligt Hagman är en stor del av orsaken till denna problematik den lutherska tvåregementsläran. Hagman använder ”den så kallade lutherska tvåregementsläran” genomgående, en formulering som innehåller ett ställningstagande som också tyder på hans syn på denna. Han antyder att läran är tvetydig, reducerande och mera förvirrande än

[83] Hagman 2013, 18-20.

[84] Hagman 2013, 27-35.

förtydligande.[85] Tvåregementsläran innebär att Gud styr världen via ett andligt och ett värdsligt regemente. Någon tydligare definition gör författaren inte.[86]

Den lutherska tvåregementsläran definieras enligt Religionslexikonet på följande vis:

> En för luthersk teologi typisk åtskillnad mellan andligt och världsligt ”regemente”. Inom kyrkan verkar Gud genom sitt evangelium utan lagar och tvång (varför Luther också avvisade *kyrkorätten). Sådant tillhör det världsliga regementet som också är ett uttryck för Guds kärlek. Fastän de lutherska kyrkorna vanligen blev statskyrkor, hävdade de att det andliga och världsliga måste hållas isär. Detta synsätt visade sig i längden leda till en kyrklig passivitet inför samhällets, normernas, politikens och lagarnas förändring och har i vårt århundrade utsatts för åtskillig kritik. [87]

Inom lutherska kyrkor är den lutherska tvåregementsläran grundläggande då man ska försöka förstå sig på kyrkan. Men den tolkas samtidigt på många olika sätt, menar Hagman. Luther själv var otydlig med vad tvåregementsläran innebar, detta visar Hagman genom att hänvisa till texter som Luther själv skrivit vid olika tidpunkter. [88]

> Även om tvåregementsläran kan förstås på en rad olika sätt /…/ så låser den på ett sätt som jag anser problematiskt våra sätt att förstå hur kyrkan kan fungera i världen och hur relationen till kyrkans omgivning bör se ut.[89]

Eftersom tanken om två regementen blivit en alltmer bestående del av folkkyrkans självsyn har den också lett till många problem.[90] Det gemensamma draget i de olika tolkningarna handlar ofta om tanken att staten och kyrkan kompletterar varandra. Möjliga konflikter som uppstår anses då vara tillfälliga då all kritik är på ett sätt självkritik eller kritik om det gemensamma samfundet. Med andra ord bygger denna tanke på att majoriteten av befolkningen tillhör kyrkan. Hagmans främsta kritik gällande detta är att det är dylika tankegångar som möjliggör att folkkyrkan ser sig själv som en bestående del av samhället och därmed inbjuder till accepterandet av det sjunkande medlemsantalet samt den vagt definierade kyrkans teologi.[91]

---

[85] Hagman 2013, 224.

[86] Hagman 2013, 57.

[87] Religionslexikonet 1996, 546.

[88] Hagman 2013, 57-88.

[89] Hagman 2013, 57-58

[90] Hagman 2013, 57-61.

[91] Hagman 2013, 87-89.

Hagman vänder sig till teologen John Howard Yoder (1927–1997)[92] som var en stark kritiker av konstantianismens alla variationer. Med begreppet konstantianism menas sammansmältningen av kyrka och imperiet, senare kunde detta uppfattas som sammansmältningen av kyrka och staten. Den ursprungliga versionen uppstod då kristendomen blev statsreligion under ledning av kejsar Konstantin år 313 e.Kr i romarriket. Yoder citeras: ”Före Konstantin krävdes det exceptionellt mod för att vara kristen. Efter Konstantin krävdes det exceptionellt mod för att inte räknas som en kristen”[93].

Yoder utvecklade variationer av begreppet konstantianism för att beskriva den nya tidseran; neo-konstantianismen och neo-neo-konstantianismen.[94] Neo-konstantianism syftar på tiden då imperiet hade fallit och då samhörigheten mellan den nationella kyrkan och den lokala regimen var stark.[95] Senare kom den tredje versionen nämligen den neo-neo konstantianismen som omfattar den situation där kyrkan och stat officiellt sätt inte är sammankopplade men att det trots det agerar kyrkan enligt en konstantiansk logik. Hagman beskriver begreppet genom följande exempel:

> Enkelt uttryckt, i fallet USA är kopplingen mellan kyrka och stat avskuren, medan kopplingen mellan kyrka och samhälle förblir stark. I Norden är verkligheten den motsatta, kopplingen mellan kyrka och stat förblir stark, medan kyrkans position i samhället försvagas ständigt.[96]

Som tredje variation på begreppet anger Yoder neo-neo-neo konstantianismen (n^3k) som igen syftar på situationen där kyrkan försöker hålla fast vid sin tidigare roll genom att arbeta för att anpassa sig till det sekulariserade samhället.[97]

> Det tycks mig att den rådande situationen i de nordiska länderna kunde beskrivas som liggande på tröskeln mellan Yoders n^2k och en situation där n^3k utgör en möjlighet. Annorlunda uttryckt, mellan en situation där staten försöker upprätthålla en ”neutral” position, där religioner och sekulära ideologier placeras på samma nivå, men de lutherska kyrkorna favoriseras av pragmatiska orsaker; och en där sekularism som sådan uppfattas vara den neutrala positionen.[98]

[92] Theopedia, internetkälla, tillgänglig 11.3.2019.

[93] Hagman 2013, 148.

[94] Hagman 2013, 148-152.

[95] Hagman 2013, 149.

[96] Hagman 2013, 151.

[97] Hagman 2013, 150-151.

[98] Hagman 2013, 153.

Hagman syftar på att dagens folkkyrka i dess nordiska kontext fallit någonstans mellan en kyrka som inte officiellt är sammankopplad staten men som ändå beter sig som om de vore sammankopplade, och en kyrka som försöka anpassa sig till ett alltmer sekulariserat samhälle. Hagman tar även upp det närbesläktade begreppet ”fortfarande-teologi”, som betyder den typen av teologi där tron blivit något privat och individuellt eller något som inte behövs diskuteras. Denna typ av teologi anser han att ha blivit reducerat till en moralisk tröst-teologi vars syfte är att finnas till bara då det krisar.[99]

Ett sätt att se på vad exakt Hagman kritiserar i och med detta är att vända sig till begreppet kulturkristen. Det Yoder pekar på i sin kritik är att det kommer att bli problematiskt ifall kyrkan reduceras till en moralisk tröst, enbart anpassad till att vädja om den kulturkristnes behov. Med kulturkristen avses en sådan kristenhet som främst värnar om de kulturella traditionerna kopplade till kristendomen, men inte själva teologin eller läran. Kulturkristenheten värnar om den kulturella tyngden i traditionen av att låta döpa sina barn eller att gifta sig i kyrkan, men inte den teologiska innebörden i dessa sakrament. En kulturkristen tenderar värdera kyrkliga traditioner eftersom de varit en del av den kulturella traditionen, inte för att dess religiösa innebörd.[100]

Min tolkning är att det Hagman för fram i sin bok är en kritik gentemot den nordiska folkkyrkans allt mera kulturkristna tendenser. Hagman menar att ifall kyrkan fortsätter att uppmuntra en sådan typ av medlem kommer kyrkan att leva i en falsk tro att den lever i ett kristet enhetssamhälle.

> Varje gång en grupp konfirmander svarar jakande på den fråga jag diskuterade ovan, utan att mena det, så innebär det att bilden av att kyrkan i grunden sysslar med osanningar förstärks i mångas sinnen.[101]

Istället för att uppmuntra en ”fortfarande-teologi” eller en neo-neo-neo konstantianism eller en kulturkristenhet, menar Hagman att fokus borde ligga i gemenskapen i tron och i en tydlighet. Det måste finnas klarhet i vad det innebär att vara kristen, avser Hagman. Det är häri folkkyrkans problem ligger.[102]

---

[99] Hagman 2013, 152-156.

[100] Religion.dk, internetkälla, tillgänglig 11.3.2019.

[101] Hagman 2013, 39.

[102] Hagman 2013, 187-191.

Han hänvisar till den amerikanske teologen Stanley Hauerwas som utgår från en icke-individualistisk syn på kristendomen. Enligt honom kan det inte finnas någon frälsning ifall det inte finns någon påtaglig kyrka i världen. Med en påtaglig kyrka syftar Hauerwas inte enkom på den fysiska kyrkobyggnaden utan på en praktiserande kristendom som är fysiskt närvarande och synlig i världen. Kyrkan ska vara synlig och allra synligast är den i gudstjänstgemenskapen och då de kristna går ut i världen och handlar kristet. Det kristna *handlande* är viktigare än det kristna varandet. Frågan ska inte lyda vem som kan anses vara kristen, utan fokus ska istället ligga på de kristna handlingar som görs. De är dessa handlingar som vittnar om Guds rike.[103] Hagman skriver: ”Det innebär att det strängt taget inte finns något stabilt ”vi” som kan förhålla sig till ett stabilt ”dom”. Människor är ibland mera kristna, ibland mindre.”[104] Vad Hagman genom Hauerwas låter förstå är att det måste finnas en teologisk förankring i det kristna handlande. Till skillnad från fortfarande-teologin eller kulturkrisenheten som kritiseras för att ha förlorat den teologiska förankringen.

Här bör tilläggas att då Hagman genom Hauerwas talar om en tydlig kyrka med tydlig gemenskap syftar de inte på en tydlig kyrka på ett institutionellt organisatoriskt sätt. Tvärtom, ska kyrkan vara tydlig i och med hela den gemenskap och de kristna värderingar som speglas i det den kristne gör. Med kristet handlade betonas den kristnes aktiva deltagande.

Betoningen ligger på gemenskap som helhet, inte på kyrkans anställda och icke anställda. Detta anser Hagman är ett problem i kyrkan som den är nu.

> En av mina centrala teser i denna bok är att traumat kring vem som är kristen och förvirringen kring medlemskap går tillbaka på att denna indelning, som helt saknar teologisk motivering, tas för given.[19] Ändå är det denna indelning som i praktiken är grundläggande för kyrkans liv. Gränsen mellan kristna och icke-kristna blir omöjlig att diskutera, hävdar jag, exakt av orsaken att den indelning som i praktiken orienterar kyrkan är mellan de anställda och de icke-anställda. Eftersom denna gräns handlar om gränsen mellan dem som gör och dem som inte gör, kommer frågan om vem som är kristen, och frågan om vem som hör till kyrkan med nödvändighet handla om andra saker: fråga om tro som en personlig, inre verklighet, personlig moral, och vissa övertygelser. En stor del av kyrkans problem i vår tid går tillbaka på denna problematik.[105]

Hagman vill eftersträva tydligt medlemskap och gemenskap i den kyrkosyn han föreslår i den aktuella kyrkosynens ställe. Hagman menar utmaningen med bokens syfte är, att skapa en

[103] Hagman 2013, 187-191.

[104] Hagman 2013, 251 och 225.

[105] Hagman 2013, 42.

teologi för kyrkan som är tydlig men inte exkluderande.[106] I följande stycke ska denna kyrkosyn redogöras för.

4.2 Idealkyrkan enligt *Efter Folkkyrkan*

Enligt Hagman fungerar den lutherska tvåregementsläran som ett lås som gör det problematiskt att tänka mera kreativt gällande kyrkan, dess identitet samt relation till samhället. Enligt tvåregementsläran råder en tudelning mellan det världsliga styret och det andliga styret i samhället. Hagman avser att kyrkan behöver motstå lockelsen att vilja ha inflytande i samhället på ett sätt som tjänar en fortfarande-teologi och konstantianismen i alla dess former. Kyrkan behöver vara medveten om de skillnader som existerar mellan kyrka och stat och ha en tydlig förståelse för sin egen särart.[107] Kyrkan behöver vara en plats för Guds rike, skriver Hagman, där gemenskapen fungerar som en förebild för hur man kan leva tillsammans på ett kristet sätt. Denna gemenskap konkretiseras tydligast i gudstjänsten och i gudsjänstgemenskapens mittpunkt är nattvarden.[108] Hagman kommenterar detta enligt följande:

> Ändå finns det mycket att göra för att ändra hur vi ser på gudstjänsten. Konstantianism och individualism har på många sätt färgat vår syn. Vi uppfattar att den handlar om något jag gör som individ som enbart berör mitt personliga Det har gjort oss döva för att nattvardsliturgin faktiskt talar om att den gör oss till ”en enda kropp”, ett uttryck som alltså inte ska förstås som ”endast” symboliskt. Precis som nattvarden är en äkta, konkret måltid – om än med rätt låg näringsinnehåll – så är den gemenskap som skapas i den äkta och konkret. Vi måste alltså lära oss se på gudstjänsten som något vi gör tillsammans, något som kräver ett engagemang av oss, att vi engagerar oss i varandras liv. Det är bara så en gemenskap kan uppstå som kan fylla den roll kyrkan i denna bok förväntas ha.[109]

Enligt den kyrkosyn som Hagman illustrerar i denna bok önskar Hagman frångå tvåregementsläran som håller fokus på en maktindelning, mellan kyrka och stat och istället utgå från gudstjänstgemenskapen. Gudstjänsten är en regelbunden och konkret samling av människor sammanför människor av olika generationer, något som enligt Hagman är rätt

[106] Hagman 2013, 40.

[107] Hagman 2013, 224.

[108] Hagman 2013, 225-227.

[109] Hagman 2013, 227.

ovanligt. Visserligen existerar det redan gudstjänstgemenskaper inom kyrkan, menar Hagman, men det råder stor variation i hur mycket betoning som läggs på den.[110]

Två alternativa utgångspunkter föreslås; den första kallas för ”utifrån in-perspektivet”. Detta innebär att ytterligare aktivera och engagera den redan existerande gemenskapen på ett större sätt. Körer, pensionärsgrupper och ungdomsgrupperna och andra församlingsaktiva grupper kunde i och med detta perspektiv få delta i församlingsverksamheten på ett mera deltagande vis, exempelvis genom att välja psalmer eller hålla predikan istället för prästen. Tanken är att göra gudstjänstfirandet till ett gemensamt firande och inte en där endast de anställda håller i trådarna. Ett annat sätt kunde vara att alltid ordna dop i samband med gudstjänsten, istället för att ordna skilda tillfällen i kyrkan eller i hemmen.[111]

> … det skulle tydliggöra dopets betydelse som församlingens välkomnande av en ny medlem i gemenskapen. Men framför allt skulle dopen bli vägar in i gudstjänstgemenskapen, inte bara för barnet som blir döpt, utan för föräldrar, släkt och vänner, samtidigt som den gudstjänstfirande gemenskapen får möjlighet att visa att man välkomnar människor med i gemenskapen. Det första steget är givetvis att människor med en stark koppling till församlingen börjar döpa sina barn i gudstjänsten, för att etablera vanan.[112]

På detta sätt kan man de aktiva medlemmarna bidra med att skapa en gemenskap som också aktivt välkomnar andra att delta i gemenskapen.[113]

Den andra utgångspunkten kallas ”inifrån ut”-perspektivet vars fokus ligger åter på att aktivera redan engagerade i frivilligarbete eller engagera till exempel ungdomsarbetare att sköta barn medan de vuxna har körövning. Ett annat förslag är att man skulle satsa på att utbilda deltagare i gudstjänstens innehåll, vad det handlar om och hur och varför liturgin är uppbyggd som den är.[114] Hagman skriver: ”Att ordna kurser i att gå i kyrkan skulle dessutom signalera allvaret i gudstjänstdeltagandet, att det är något man måste satsa tid och energi på.”[115]

---

[110] Hagman 2013, 228-229.

[111] Hagman 2013, 229-230.

[112] Hagman 2013, 230.

[113] Hagman 2013, 229-230.

[114] Hagman 2013, 231-233.

[115] Hagman 2013, 233.

Poängen är att uppmuntra en gemenskap som aktivt strävar till att realisera ett visst sätt att leva tillsammans. Samtidigt har kyrkan något konkret att utgå ifrån i uttalanden. Detsamma gäller utbildningen som har sin grund i det liv som församlingen har.

> Kyrkans undervisning bygger på erfarenheterna av livet i församlingen: om det handlar om att lära små barn Bibelns berättelser så är det församlingens erfarenheter om vilka berättelser som barnen behöver för att förstå det gemensamma livet som avgör urvalet av berättelser och vilka tolkningar av dem som lyfts fram. Eller om det handlar om att ge tonåringar råd om sexualitet så är det församlingens erfarenheter av att leva i trohet som ligger till grund – samt erfarenheten av att vara en kropp vars gemenskap bygger på att mötas och dela bröd och vin som kroppsliga varelser.[116]

Idealkyrkan som presenteras i boken handlar om att skapa gemenskaper i små grupper, snarare än stora och därmed tillåta variation emellan dessa små församlingar. I samma veva skulle behovet av byråkrati och centraliserat styre minska avsevärt och därmed också de anställdas arbetsuppgifter.[117] Istället för en centralt styrd demokratisk ordning kunde gemenskapen se ut på följande vis:

> Organisationen är utpräglat hierarkisk men det är hierarki som bygger på att den som kan lär den som inte kan, och den som inte kan lär sig av den som kan – inte så mycket på att den som är högre upp i hierarkin har makt över den som är lägre ner. Och även i teologin är hierarki mera ett kunskapsbegrepp än ett maktbegrepp, om vi gåt till den tidigare kyrkans undervisningen. Men framför allt handlar det om en moralisk formation.[118]

Hur skulle denna typ av kyrka då bli till? I boken listas fyra punkter som bör ske för att Hagmans idealkyrka skulle kunna verkställas.

Först och främst behöver de anställdas roll förändras från att agera som kyrkans subjekt till att vara en del av gudstjänstgemenskapen. Detta innebär förändringar i arbetsuppgifter eftersom en stor del av deras arbetsuppgifter kunde skötas av församlingsmedlemmar. På så sätt kommer gudstjänstgemenskapen att kunna blomstra. Detta är också ett sätt att motverka den överdrivna betoningen på prästämbetet, antyder Hagman.[119]

---

[116] Hagman 2013, 234.

[117] Hagman 2013, 236.

[118] Hagman 2013, 242.

[119] Hagman 2013, 248-249.

I punkt två poängteras det att kyrkan bör skaka av sig egenskaper av myndighetskaraktär. Istället bör informella strukturer eftersträvas som inte bygger på likartade samhälleliga maktstrukturer.[120]

I punkt tre påminner Hagman om att kyrkan bör avsäga sin syn på sig själv som expert eftersom kyrkan och dess anställda inte är mer medvetna än andra människor om vad man kan veta om Gud. Visserligen måste kyrkan agera på det politiska sfäret men Hagman menar att församlingarna måste själva på lokalplan få fatta beslut och agera.[121]

Den fjärde punkten understryker den förändring i synen på medlemskap som Hagman framfört genom Hauerwas, nämligen att medlemskapet ska ses mera tidsligt än rumsligt. Eftersom kristenhet handlar mera om handlingar än om varandet, avser Hagman att kyrkan bör räkna alla människor som medlemmar istället för att vara upptagen med att räkna ut vilka som är och vilka inte.[122]

> I detta perspektiv kan man säga att den är medlem i kyrkan som utför handlingen att betala kyrkoskatt. Men i betydligt högre grad är den kristen som tillber Gud tillsammans med andra kristna. Mellan dessa poler är skalan glidande och de flesta glider under livet av och an på den. Det betyder att en gudstjänstcentrerad kyrkosyn precis som den traditionella folkkyrkosynen kan vända sig till alla människor som redan varande Guds barn, även om det handlar om en människa vars kristna identitet är mycket svag, dock utan att denna svaga kristna identitet blir norm för kyrkan som helhet.[123]

Dels anser Hagman att en sådan kyrka han beskriver redan existerar delvis, men att vi måste bli bättre på att känna igen den och dess egenskaper.[124]

För att summera Hagmans ideal kunde man ge den namnet Gudstjänstcentrerad kyrka. Hagman vill att kyrkan ska lösgöras från de starka banden med den lutherska tvåregementsläran och istället utgå från gudstjänstgemenskapen i hela kyrkans verksamhet. Gemenskapen är en stödjande och engagerad gemenskap bestående av människor från alla generationer såväl som kyrkans anställda. Prästämbetets auktoritativa roll och de övriga anställdas roll kommer följaktligen att förändras avsevärt då alla medlemmar tillsammans bidrar och arbetar med kyrkans verksamhet.

---

[120] Hagman 2013, 248-249.

[121] Hagman 2013, 249-250.

[122] Hagman 2013, 250-251.

[123] Hagman 2013, 251.

[124] Hagman 2013, 219-220.

4.3 Hagmans kyrkosyn i relation till Dulles fem kyrkmodeller

I det föregående stycket har boken *Efter Folkkyrkan: En teologi om kyrkan i det efterkristna samhället* (2013) redogjorts för samt den kyrkosyn Hagman föreslår i den. Hur platsar sig då Hagmans kyrkosyn in på Dulles fem kyrkmodeller? I detta stycke kommer Dulles modeller att analyseras en och en i jämförelse med Hagmans kyrkosyn.

4.3.1 Kyrkosynen i Hagmans bok och den institutionella modellen

Den institutionella modellen representerar en kyrka med stark hierarki och struktur, individualistisk tro och en klerikalistisk kyrka. Dessa är egenskaper som får kritik av Hagman.

Hagman påpekar att en viss struktur och hierarki är nödvändig för att ha en funktionell kyrka men han påpekar att begreppet hierarki egentligen handlar mera om ett kunskapsbegrepp än ett maktbegrepp inom teologin. Där Dulles verkar tala om en struktur som förutsätter att de som är högst uppsatta har makt över de som är lägre ner i ordning, menar Hagman däremot att ur en teologisk synvinkel handlar hierarkin snarare om en moralisk formation. Med andra ord behövs en hierarki inom Hagmans kyrkosyn, men i form av en moralisk formation där den som kan, lär den som inte kan.[125] Utöver det vill han stryka ut den individualistiska tanken om tron som något privat eller personligt.[126]

4.3.2 Kyrkosynen i Hagmans bok och gemenskapsmodellen

Dulles gemenskapsmodell lägger fokus på att vara den institutionella kyrkans motsats, med fokus på gemenskapen och på frånvaron av institutionell struktur. Denna modell och Hagmans kyrkmodell har en del gemensamt, bägge modeller betonar gemenskapen framför allt annat men där den stora skillnaden är att Hagman ändå vill hålla kvar en struktur och en teologisk hierarki som i sin tur också stöder den syn på gemenskapen han har.

[125] Hagman 2013, 241-242.

[126] Hagman 2013, 226.

Utöver detta är modellerna väldigt olika när det kommer till sammankomster, Hagman verkar ändå måla upp en kyrka där regelbundna gudstjänster ordnas på ett strukturerat sätt även om det inte är strikt kyrkans anställda som drar i trådarna. Dulles gemenskapsmodell däremot lämnar det något vagt gällande sammanträdandena.

4.3.3 Kyrkosynen i Hagmans bok och den sakramentala kyrkmodellen

Den sakramentala kyrkmodellen vill främja det andliga samtidigt som den önskar bibehålla en viss struktur, något som Hagmans kyrkosyn också strävar emot.

Bägge modeller talar om ett aktivt engagerat medlemskap. Hagman definierar medlemskapen som något mera tidsligt än rumsligt, medan Dulles inte gör någon ytterligare definition på vad han menar med medlem i kyrkan. I modellen kyrkan som sakrament ingår ett aktivt deltagande och en gemenskap i sakramenten eftersom de inte utförs på egen hand.

Bägge modeller lägger stor vikt på sakramentens betydelse för kyrkan. Hagman som skriver utifrån en luthersk tradition betonar nattvardens och dopets betydelse i den gudstjänstcentrerade kyrkosyn han presenterar. Hagman menar att det är i nattvarden är en konkret sammankomst som vittnar om trons påtaglighet och Guds rike på jorden. Han nämner dopets betydelse då det kommer till att välkomna nya medlemmar till kyrkan på ett konkret sätt. Enligt Hagman kunde dopet integreras i gudstjänsten istället för att ordnas skilt.

Det bör påminnas om att Dulles skriver med hänvisning till den katolska kyrkans sju sakrament medan Hagman skriver med fokus på de lutherska kyrkorna i den nordiska kontexten där endast nattvarden och dopet räknas som sakrament. Den kritik som riktas gentemot denna modell i Dulles bok är att modellen har en svag anknytning till Bibeln, samma kritik kunde riktas mot Hagmans kyrkmodell.

4.3.4 Kyrkosynen i Hagmans bok och kyrkan som budbärare

Kyrkan som budbärare är den av Dulles kyrkmodeller som ställer ordet i centrum. Därmed får också prästämbetet mycket auktoritativ makt gällande ordet då de upplevs yttra Guds ord då de talar.

Hagmans gemenskapsfokuserade kyrkosyn vill frångå den auktoritativa roll som kyrkans anställda har och istället uppmuntra en kyrka som värnar om gemenskapen som fungerar på en icke maktcentrerad hierarkisk ordning. Därmed är Hagmans kyrkosyn inte likt Dulles modell om kyrkan som budbärare.

Ifall man skulle söka gemensamma nämnare mellan dessa två modeller kunde man peka på dess betoningen av gemenskapen, men därutöver skiljer de sig åt avsevärt.

4.3.5 Kyrkosynen i Hagmans bok och kyrkan som tjänare

Dulles modell om kyrkan som tjänare är till skillnad från de övriga modellerna, inte en kyrka som uppehåller en privilegierad och auktoritär ställning i samhället. Istället ligger fokus i denna modell på att vara världens tjänare. Kyrkan som tjänare är en kyrka till för alla, också dom som inte tror eller annars är aktiva inom den.

Den kyrka Hagman förespråkar verkar upprätthålla en betydande roll i samhället trots att den består av många mindre församlingsgemenskaper som sinsemellan kan variera i utseende. Hagman förespråkar inte en auktoritet utan snarare en hierarkiskt byggd gemenskap där medlemmarna stöder och tjänar varandra. På detta sätt kan man känna igen egenskaper av Dulles modell om kyrkan som tjänare. Hagmans kyrka är dock inte till för de som inte tror eller är aktiva. Aktivt deltagande är en nödvändighet för den kyrkosyn Hagman presenterar. Detta kommer till uttryck i en fotnot där han kommenterar sin personliga åsikt gällande vikten av engagemang.

> Jag anser att en teolog, åtminstone om man vill tala teologiskt om kyrkan måste grunda ett sådant tal i ett eget engagemang i en kyrka. Men jag inser att alla inte tycker det och jag anser inte att vi ska ha regler

> för vem som får kalla sig teolog eller bedriva teologi. Men jag tar mig också rätten att inte vara särskilt intresserad av vad den typen av teologer kan ha att säga om kyrkan.[127]

Den kyrka som förespråkas i Hagmans bok har drag av Dulles modell om kyrkan som en tjänare, men modellerna är övrigt inkompatibla med varandra.

4.4 Kyrkosynen i Hagmans bok och dess inverkan på bemötandet av flyktingar

Hur församlingarna i den kyrkosyn Hagman presenterar i *Efter Folkkyrkan* (2013) ha agerat under hösten 2015 i och med den plötsligt ökade mängden flyktingar?

Min tolkning är att församlingarna enligt Hagmans modell hade varit autonoma och bestått av relativt små gemenskaper vars arbete bygger på det praktiska livet som pågår inom gemenskapen. Gemenskapen hade varit hierarkiskt byggd, men inte med fokus på makt utan på en sådan struktur där den som kan mera lär den som lär mindre. Något auktoritativt system där exempelvis prästerna hade överhand över gemenskapens medlemmar hade inte funnits.

Med andra ord kan det antas att enligt denna kyrkosyn hade den gemenskapscentrerade församlingen självmant tagit sig an verksamheten med flyktingarna och utifrån den kunskap som funnits inom gemenskapen skulle de sedan gått tillväga för att hjälpa på bästa möjliga sätt.

Det förblir dock oklart huruvida dessa församlingsgemenskaper kunde ha tagit stöd av varandra? Resultatet som härleddes ur det empiriska materialet var att man inom de tillfrågade församlingarna tenderade att söka sig till andra instanser, utanför den egna gemenskapen inom församlingen för att få råd och hjälp för arbetet. Hagmans modell verkar antyda att församlingsgemenskapen skulle vara så sammansvetsad att man inte skulle behöva utomstående stöd.

När det kommer till frågan om Hagmans kyrka erbjudit direktiv för dess anställda för att garantera någon typ av enhetlighet i tjänstens kvalitét, kan man anta att författaren hade reagerat med kritik på den ställda frågan. Först och främst skulle antydan att kyrkan och dess

[127] Hagman 2013, 180.

anställda vara de enda som skulle behöva direktiv kritiseras då Hagman vill komma ifrån den tudelningen mellan anställd och icke anställd som råder inom den institutionella kyrkmodellen.

Tudelningen skulle medföra ytterligare att det är de anställda som har makten i församlingsverksamheten, vilket å sin sida lämna övriga åsidosatta och försummade. Hagmans gudstjänstcentrerade kyrkosyn betonar i samklang med Dulles modell, om kyrkan som sakrament där gemenskapen och gudstjänstlivet står framom allt annat. Därmed avvisas också frågan om enhetlighet eller produktkvalitét eftersom församlingsgemenskaperna agerar autonomt ifrån varandra, vilket i sin tur kunde betyda att det kan råda variation och pluralism i vilken typ av verksamhet som pågår.

4.5 Sammanfattning

För att sammanfatta, kan man konstatera att Hagman uppmuntrar till en förändring inom den rådande lutherska kyrkotraditionen som skulle fokusera mera på församlingsgemenskapen och mindre på en institutionell struktur inom kyrkan. Snarare kritiseras den lutherska kyrkan i Norden för dess vaga teologiska självbild samt att den fortsättningsvis lever i en tro om att det minskande medlemsantalet är en momentan svacka och man därmed inte behöver agera för att förändra den.

Hagman skriver om kulturkristendom i ord som fortfarande-teologi, neo-, neo-neo eller neo-neo-neo-konstantianismen som fenomen som leder till problem för kyrkan, om inte en medbrottsling i det som gör folkkyrkans teologi så vag. Den kyrkmodell som Hagman föreslår istället, är starkt präglad av en värdesättning av sakramenten och balansen mellan institutionalitet och andlighet. Med andra ord skulle Dulles kalla Hagmans kyrka för en sakramental kyrka, eller modellen Kyrkan som sakrament.

Den kyrka Hagman presenterar fungerar i gemenskaper byggda på en begränsad mängd individer. Hagmans idealkyrka strävar till att tjäna de engagerade kristna framom de passiva icke engagerade. Idealkyrkan inbegriper en gemenskap som stödjer sig på medlemmarnas erfarenheter och bygger utifrån detta en kristen verksamhet.

När det kommer till vem som bestämmer hur församlingarna bemöter flyktingar, hade den kyrkosyn som presenteras i Hagmans bok kunnat betyda att detta skulle vara något som låg i händerna på den enskilde församlingen och skulle därmed inte vara något som någon högre

instans kunde sträva efter att kontrollera. Inom församlingsgemenskapen skulle fokus ligga på att praktisera kristendom i en gudstjänstgemenskap.

5. Diskussion

Hur besvarar det redovisade materialet på forskningsfrågan: På vilket sätt påverkar kyrkosynen hur man ser på enskilda kristna eller enskilda församlingars roll i etiska ställningstaganden?

I detta kapitel kommer forskningsfrågan att diskuteras utifrån det presenterade materialet. Inledningsvis sker det genom att se på de likheter som uppstår mellan de olika kyrkosynerna och därefter genom att se på olikheterna som finns dem emellan. Avslutningsvis kommer materialet utvärderas.

5.1 Likheter och olikheter mellan kyrkosynerna

De kyrkosyner som presenterats i denna avhandling har öppnat möjligheter till två olika tolkningar på hur man kunde förstå frågan om vem det är som bestämmer hur man bemöter flyktingar.

Enligt bägge kyrkosyner verkar ansvaret på vem som bestämmer hur man bemöter flyktingar, ligga i slutändan på församlingarna. I den institutionella kyrkosyn Hytönen presenterar kan kyrkans beslutsfattande organ visserligen göra etiska ställningstaganden men i dess frånvaro bör man anlita på församlingarnas och därigenom församlingsanställdas egna etiska beslutsfattningsförmåga. Denna tillit till den enskilda individens förmåga att ta ställning i etiska frågor sammankopplas till läran om den naturliga lagen, som också Hytönen skriver om.

Även om Hagman inte nämner läran om den naturliga lagen särskilt mycket i sin bok, antyder den sakramentala kyrkosynen han verkar förespråka en liknande tillit. Hagman betonar erfarenheten inom den kristna gemenskapen och närmare bestämt församlingsgemenskapen. För Hagmans kyrkosyn är samvaron kring gudstjänsten och därmed nattvarden a och o för vad det innebär att vara kristen. Det är också där som de kristna möts och bemöter varandra. Sålunda skulle Hagmans kyrkosyn även förespråka att allt etiskt handlande utgår från gemenskapens erfarenheter. Däremot verkar den kyrkosyn Hagman presenterar till skillnad från Hytönens kyrkosyn, vilja ta avstånd från ett hierarkiskt system där något högt uppsatt beslutfattande organ skulle skapa riktlinjer eller direktiv för församlingarna. I den modell

Hagman presenterar är församlingarna autonoma gemenskaper som då skulle själva skulle ta ställning i etiska ärenden.

Utifrån den empiriska undersökningen verkar det som om det finna likheter mellan Hagmans modell och hur informanterna agerat under hösten 2015, nämligen autonomt. Då fanns det inte utarbetade direktiv men nog råd och rekommendationer som delvis mötte det behov av hjälp som uppkom. Informanterna verkade främst agera utifrån egna erfarenheter och eget förnuft och andra icke-kyrkliga instansers stöd. Eventuellt var orsaken till att man vänt sig till utomstående instanser att det helt enkelt inte fanns tillräckligt mycket förhandskunskap inom kyrkan. Inom de tillfrågade församlingarna utgick man med andra ord från det egna förnuftet och agerade enligt eget tycke. Några informanter uttryckte en saknad av konkretare direktiv från kyrkan. Med andra ord, kan det tolkas att utifrån de röster som hörts i det empiriska materialet insamlat för denna avhandling, hade den praktiska kyrkosynen som styrt informanterna i sina respektive församlingar, legat mycket nära en institutionell kyrkosyn likt den som skrivs om i Hytönens bok.

En följdfråga då blir ifall det har någon skillnad ifall församlingarna agerar olika sinsemellan? Detta skulle innebära att det inte finns eller behöver finnas en kyrkans ”osthamburgare”, det vill säga en produkt eller ett handlingsmönster som skulle inbegripa direktiv som skulle se till att församlingarna skulle agera på samma sätt. Hytönens kyrkosyn lämnar ett tomrum då det gäller denna fråga, något som författaren även själv tar fasta på då hon uppmuntrar den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland att undersöka sin relation till läran om den naturliga lagen. Hagmans perspektiv igen lämnar inte lika mycket tomrum gällande detta då den kyrkosyn han skriver om utgår från att församlingsgemenskaperna fungerar autonomt och därmed får agera olika varandra.

Man kunde anse det problematiskt att en stor organisation såsom den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland fungerade på en mångfald av varierande sätt. I *Efter Folkkyrkan* skriver Hagman om hur den aktuella nordiska folkkyrkan behöver se över sin självbild och försöka komma ifrån rädslan att förminskas och därmed tillåta mångfald inom församlingsverksamheterna.

Det främsta behovet, som det empiriska sampel från församlingsvardagen, som åskådliggjorts i och med denna avhandling uttrycker är att det fanns behov av någon form av stödmaterial under just flyktingkrisen 2015. Ingendera kyrkosyner som presenteras i ovannämnda teologers

skrifter bemöter detta behov på ett konkret sätt. Eventuellt kunde någon annan av de fem kyrkomodeller som Avery Dulles skrivit om, uppfylla just det behovet på ett mera uttömmande sätt eller alternativt en kombination av kyrkosyner.

Det denna avhandling inte tagit fast på är vilken typ av direktiv eller stödmaterial som vore det ideala för församlingsanställda att nyttja i församlingsvardagen. Det material som producerades under hösten 2015 användes flitigt av en del informanterna. Men ifall det ändå hade funnits behov av ytterligare material, hurudant material hade det då varit? Kunde materialet ha varit mera konkret eller tydligt? Orsaken för otillräckligt material kan grunda sig i att läget kom som en överraskning för alla parter.

Därtill kunde man spekulera att ifall man hade producerat direktiv gällande hur en församlingsanställd ska bemöta en flykting, hur skulle detta då mottas? Idealet vore att hitta en gyllene medelväg där församlingsanställda kunde uppleva sina behov och önskemål bemötta och samtidigt uppmuntra ett tänkesätt som kunde följa läran om den naturliga lagen.

6. Avslutning

I denna avhandling undersöktes hur kyrkosyner påverkar hur man inom kyrkan ser på den roll enskilda individer eller församlingar spelar då det gäller etiska ställningstaganden. Detta gjordes genom att ty till en praktisk situation där församlingsanställda behövde agera utifrån etiska ställningstaganden, nämligen flyktingkrisen. För att begränsa avhandlingen ytterligare gjordes en empirisk undersökning där informanter ombads berätta om sitt agerande under hösten 2015 då flyktingkrisen var mest påtagligt och akut. Flyktingkrisen 2015 var tacksamt att undersöka eftersom det var ett läge som var akut och krävde snabba insatser på de involverade.

Därtill valdes två teologer som i sina böcker presenterar en kyrkosyn som kunde analyseras och jämföras. Dessa teologer, Patrik Hagman och Maarit Hytönen, valdes på grund av att den kyrkosyn som kunde härledas ur deras böcker var sinsemellan väldigt olika och bidrog därmed med två rätt olika perspektiv. Avery Dulles fem kyrkomodeller fick agera teoretiskt ramverk för analysen.

Genom denna komparativa analys har kopplingen mellan kyrkosynernas möjliga inverkan på hur man agerar i praktiken åskådliggjorts. Denna analys har baserats på ett begränsat material och kunde i framtiden utvidgas ytterligare genom att ta in flera informanter eller genom att undersöka kyrkosynernas roll på något annat praktiskt fenomen.

Denna avhandling har påvisat att frågan om hur kyrkan bör ta etisk ställning inte har ett entydigt eller självklart svar. Ifall man anser att detta är en nödvändighet får man troligen olika svar beroende på vem som tillfrågas. Även om denna avhandling inte bidrog med någon definitiv sanning hoppas jag att den kan vara en liten pusselbit i ett större arbete i sökandet efter en gyllene medelväg för kyrkans etiska handlande.

Källor och litteratur

Ahrne, Göran & Svensson, Peter

2011 *Handbok i kvalitativa metoder*. Liber Ab. Malmö, Sverige.

Beskow, Per & Svensson, Jonas

1996 *Religionslexikonet.* Forum.

Bexell, Göran & Carl-Henric Grenholm

1997 *Teologisk Etik*. Verbum Förlag AB. Stockholm, Sverige

Bexell, Göran

1992 *Kyrkan och etiken.* Med kommentarer av Ivar Ashemi. Verbum förlag. Stockholm, Sverige.

Dulles, Avery

2002 *Models of the Church*. Expanded edition ed. Doubleday, a division of Random House inc. New York, USA

Hagman, Patrik

2013 *Efter folkkyrkan. En teologi om kyrkan i det efterkristna samhället.* Artos och Norma Bokförlag. Skellefteå, Sverige.

Hytönen, Maarit

2013 *Kirkko Ja Nykyajan Eettiset Kysymykset*.

Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 80. Tammerfors, Finland.

Iversen, HR

2006 'Secular religion and religious Secularism, A profile of religious development in Denmark since 1968' *Nordic Journal of Religion and Society*, no. Nr. 2, 2006, Volume 119, s. 75-92.

Kejonen, Eetu

2018 "Surkean Surkea Uutinen"." *SQS – Suomen Queer-Tutkimuksen Seuran Lehti* 12 (1-2): 17-34.

Trost, Jan

2010 *Kvalitativa intervjuer*. Fjärde upplaga. Studentlitteratur AB. Lund, Sverige

Internetkällor

Catholic Hierarchy

Jean Jérôme Cardinal Hamer, O.P. †

http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bhamer.html

Hämtat 11.3.2019.

Creative Commons

2018 *Taustatietoa McDonald's-ravintolaketjusta* [pdf]

http://www.mynewsdesk.com/fi/mcdonaldssuomi/documents/taustatietoa-mcdonald-s-ravintolaketjusta-33180

Publicerad 23.4.2018. Hämtat 6.7.2018.

Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland

Etiska ställningstaganden

https://evl.fi/pressrum/aktuellt-just-nu/stallningstaganden.

Hämtat 6.7.2018.

Valtionkirkko ja Kansankirkko.

https://evl.fi/tietoa-kirkosta/kirkko-ja-yhteiskunta/valtionkirkko-ja- kansankirkko.

Hämtat 6.7.2018.

Tvåregementsläran

https://evl.fi/ordlista/-/glossary/word/Tvåregementsläran

Hämtat 8.6.2018.

Yhdeksän kymmenestä seurakunnasta avusti turvapaikanhakijoita vuonna 2015

https://evl.fi/uutishuone/tiedotearkisto/-/items/item/1902/Yhdeksan+kymmenesta+seurakunnasta+avusti+turvapaikanhakijoita+vuonna+2015

Publicerad 11.04.2016. Hämtat 22.3.2019

Finlands Röda Kors

Kom med i den mångkulturella verksamheten.

https://www.rodakorset.fi/kom-med/i-den-mangkulturella-verksamheten

Hämtat 26.10.2018.

Inrikesministeriet

Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan

https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset

Hämtat 3.1.2019.

Kyrkans Forskningscentral

Seurakuntien apu turvapaikanhakijoille.

https://public.tableau.com/profile/kirkon.tutkimuskeskus#!/vizhome/Seurakuntienaputurvapaikanhajoille/Story1

Publicerad 11.4.2016. Hämtat 5.7.2018.

McFadden, Robert D.

2008 "Cardinal Avery Dulles, Theologian, is Dead at 90." [Nyhetsartikel].

https://www.nytimes.com/2008/12/13/us/13dulles.html.

Publicerad 12.12.2008. Hämtat 6.7.2018.

Mäntymaa Eero & Rissanen, Juha & Juutliainen, Ville.

"Suomen Vastaanottokeskukset Kartalla – Katso Miten Tilanne Muuttui Keväästä."

https://yle.fi/uutiset/3-8449842.

Publicerad 12.11.2015. Hämtat 8.1.2019.

Niemi, Helena och Siirto, Ulla

2017 *Hätämajoituksesta Aleppon Kelloihin: Evankelis-Luterilaisten Seurakuntien Turvapaikkatyö Suomessa* [pdf] Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 49. Kuopio

http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/B2D9A839490F9885C22580DD003E3453/$FILE/KKH_Hatamajoituksesta_Aleppon_kelloihin_verkkojulkaisu.pdf

Hämtat 6.7.2018.

Petruzzello, Melissa

St. Robert Bellarmine

https://www.britannica.com/biography/Saint-Robert-Bellarmine

Hämtat 11.3.2019.

RedNet

Flyktingsituationen i Europa och Finland.

https://rednet.rodakorset.fi/node/34255

Hämtat 5.7.2018.

Religion.dk

af Sallingham, Sarah

2006 Hvad er en kulturkristen?

https://www.religion.dk/viden/hvad-er-en-kulturkristen

Publicerad 1.8.2006. Hämtat 11.3.2019

Sakasti

Ohjeita ja vinkkejä seurakunnille

http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content399FEA

Hämtat 8.7.2018.

Flyktingkrisen

http://sacrista.evl.fi/sacrista.nsf/sp2?open&cid=Content3A56A7

Hämtat 8.6.2018.

Maarit Hytönen

http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3C0E0A.

Hämtat 8.6.2018.

Theopedia

John Howard Yoder

https://www.theopedia.com/john-howard-yoder

Hämtat 11.3.2019

Vetenskapsrådet

Forskningsetiska principer inom Humanistisk-Samhällsvetenskaplig forskning [pdf]

http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf

Hämtat 8.7.2018.

YLE

Engström, Nora

2015 "Nagu tar emot flyktingar" [nyhetsartikel].

https://svenska.yle.fi/artikel/2015/09/24/nagu-tar-emot-flyktingar
Publicerad 24.9.2015, hämtat 9.7.2018.

Hoffman, Linus

2015 "Asylsökande i Nagu fick julklappar" [nyhetsartikel].

https://svenska.yle.fi/artikel/2015/12/23/asylsokande-i-nagu-fick-julklappar

Publicerad 23.12.2015, uppdaterat 28.12.2015, hämtat 9.7.2015.

Karlberg, Peter

2017 “Nagu har nått världsklass i integration” [nyhetsartikel].

https://svenska.yle.fi/artikel/2017/03/15/nagu-har-natt-varldsklass-i-integration

Publicerad 15.03.2017, uppdaterat 16.03.2017, hämtat 9.7.2018.

Laakso, Antti

2015 ”Arkkipiispan vetoomus seurakunnille: ”Antakaa nopeasti apua turvapaikanhakijoille”” [nyhetsartikel].

https://yle.fi/uutiset/3-8274466

Publicerad 2.9.2015. Hämtat 8.1.2019

Bilagor

Bilaga 1.

Brev till informanten gällande avhandlingen och avhandlingens syfte

BÄSTA INFORMANT

Den intervju som du kommer att medverka i kommer att användas som material i undertecknads magistersavhandling. Magistersavhandlingen utgår från sfrågan: Hur fungerar evangeliska-lutherska kyrkans utsatta riktlinjer angående flyktingverksamhet i praktiken?

Intervjun kan ske anonymt om så önskas, i så fall kommer ingen annan än intervjuaren att veta vem du är. Alla intervjuer sker av fri vilja, du har rätt att inte besvara frågor du inte vill besvara och du har också rätt att avbryta intervjun, om du vill. Efter intervjuerna kommer samtliga intervjuer att transkriberas.

Det insamlade intervjumaterialet kommer uteslutande att användas i vetenskapligt ssyfte. Skribenten, Marina von Schantz samt hennes handledare Mikael Lindfelt kommer att ha tillgång till det insamlade materialet. I framtiden kommer materialet endast att kunna användas då det anonymiserats och med tillstånd av professor Mikael Lindfelt.

Skribentens kollega, teologie kandidat Ilona Silvola, skriver även en avhandling om ett tangerande tema. Om informanten så önskar kommer Ilona Silvola även att ges tillgång till materialet. Bruket av materialet kommer att ske på samma villkor som vi kommit överens om inför denna intervju.
Ilona Silvola skriver en avhandling om hur församlingar bemöter de nyanlända i det finländska samhället.

Med hopp om ett givande intervjusamarbete,

Åbo, den 24 oktober 2016

Marina von Schantz

Teologie kandidat

Åbo Akademi

Bilaga 2.

Hej!

Enkätundersökningen som Ni strax kommer att besvara ingår som en del i Marina von Schantz pro gradu avhandling inom ämnet Systematisk teologi.

Syftet med denna enkätundersökning att kartlägga bruket av sådana riktlinjer och dokument som Kyrkostyrelsen i Finlands evangelisk-lutherska kyrkan skapar för att stödja församlingarna i deras arbete med asylsökanden och flyktingar. Med riktlinjer och dokument avses sådant material som läggs ut på webbplatsen sacrista.evl.fi och på finska motsvarigheten sakasti.evl.fi. Med "kyrka" avses Finlands evangelisk-lutherska kyrka i denna enkät.

Deltagandet i undersökningen sker anonymt och är frivilligt. Det insamlade materialet kommer uteslutande att användas i vetenskapligt ssyftet. Jag, skribenten Marina von Schantz samt min handledare Mikael Lindfelt är de enda som kommer att ha tillgång till materialet.

Enkäten tar ca 10 minuter att besvara.

Eventuella frågor relaterade till denna kan riktas till mig per e-post (maschant@abo.fi).

Tack på förhand!

Marina von Schantz

Bilaga 3.

Enkätfrågor

1. Ålder (angivna svarsalternativ)
   18-25
   25-40
   40-60
   60-85

2. Hur många anställda finns det i din församling? (angivna svarsalternativ)
   1-10
   10-40
   Mera än 40

3. Berätta kort om hur verksamheten med flyktingar/asylsökanden sätt ut i Er församling? (Öppen fråga)

4. Hur skulle ni teologiskt motivera församlingens arbete med flyktingar (om någon t.ex. i församlingen undrar varför församlingen gör detta)? (öppen fråga)

5. Berätta kort hur ni går tillväga för att söka stöd eller hjälp i er verksamhet med flyktingarna? (öppen fråga)

6. Om Ni gör det; Var söker Ni vägledning och information i det arbete som berör asylsökanden och flyktingar? (Flervalsfråga, välj två)

   Via sociala medier

   Genom kontakt och samtal med kolleger

   Information från Nyheter (Tv, radio, dagstidningar)

Via de skolningar och utbildningstillfällen som kyrkan ordnar

Via kyrkans webbplats sacrista.evl.fi

Genom icke kyrkliga skolningar och utbildningstillfällen

Bibeln

Ingen av de ovannämnda

7. Om Ni kryssade för alternativet " Ingen av de ovannämnda", var hittar Ni information och stöd då?

8. Pricka för de av följande dokument eller skolningar som är bekanta eller som Ni haft nytta av i Ert arbete

(Likertskala; Bekant, bekant och använd, obekant)

Kyrkoasyl - en vägledning för församlingarna 2015

Kyrkostyrelsens cirkulär

Det mångkulturella arbetets Infoblad

Kyrkan hjälper i flyktingkrisen(svenska)

Så stöder du den som söker asyl /Miten tuen turvapaikanhakijaa

Miten minun tulisi reagoida rasistisiin kommentteihin (Sakasti) (bara på finska

Hot och hat mot församlingarnas aktörer

Vapaaehtoistoiminnnan periaatteet pakolaisten auttamisessa (sakasti.evl.fi)

Pikaohje turvapaikanhakijoiden hätämajoituksen käynnistämiseen (sakasti.fi)

Heinänokan hätämajoitus –malli

Aineistoja eri kielillä (Kristinuskoon liittyviä aineistoja)

Skolningar och utbildningstillfällen som Kyrkostyrelsen ordnar

9. Om Ni har använt Er av något av de ovanmämnda dokument eller skolningar; På vilket sätt har de varit av nytta i Ert arbete (öppen fråga)

10. Har Ni något att tillägga om dessa dokument? (Öppen fråga)

11. Välj det sätt Ni helst söker information (max 2):

    Sacrista/Sakasti
    Utbildningar och skolningar
    Personlig kontakt med kyrkostyrelsen eller stiftet
    Tala med kolleger
    Genom att läsa Kyrkostyrelsens infoblad eller circular
    Inget av dessa

12. Vad anser Ni är kyrkans viktigaste uppgift i vårt samhälle? (Öppen fråga)

13. Något Ni ännu önskar tillägga? (Öppen fråga)

Bilaga 4.

Informanter som besvarat enkäten eller intervjuats.

Informanter E= Enkätundersökning I= Intervju	**Ålder**	**Församlings-storlek***
E1	25–40	Medelstor
E2	40–60	Stor
E3	40–60	Medelstor
E4	60–85	Medelstor
E5	40–60	Medelstor
E6	40–60	Stor
E7	40–60	Stor
E8	25–40	Liten
E9	25–40	Medelstor
E10	40–60	Medelstor
I11	40-60	Liten

* Liten= 1–10

Medelstor= 10–40

Stor= 40+

Bilaga 5.

Resultat från enkätfråga 5: ”Berätta kort hur ni går tillväga för att söka stöd eller hjälp i er verksamhet med flyktingarna?”

I diagramet har återkommande fenomen illustrerats.

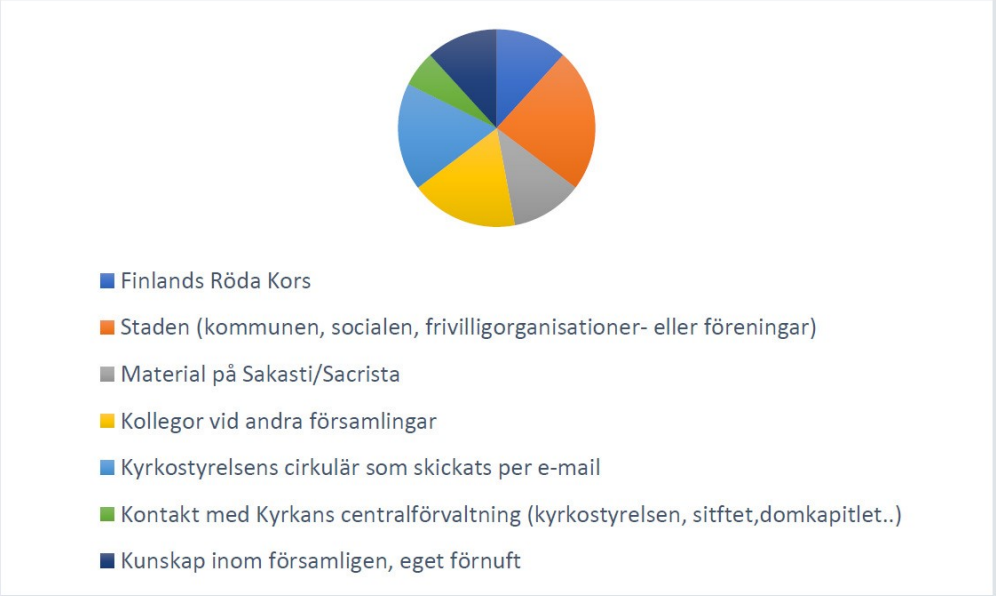

Bilaga 6.

Resultat från enkätfråga 6: ”Om Ni gör det; Var söker Ni vägledning och information i det arbete som berör asylsökanden och flyktingar?”

Frågan var en mångfaldsfråga där informanten fick välja två alternativ som prioriterats.

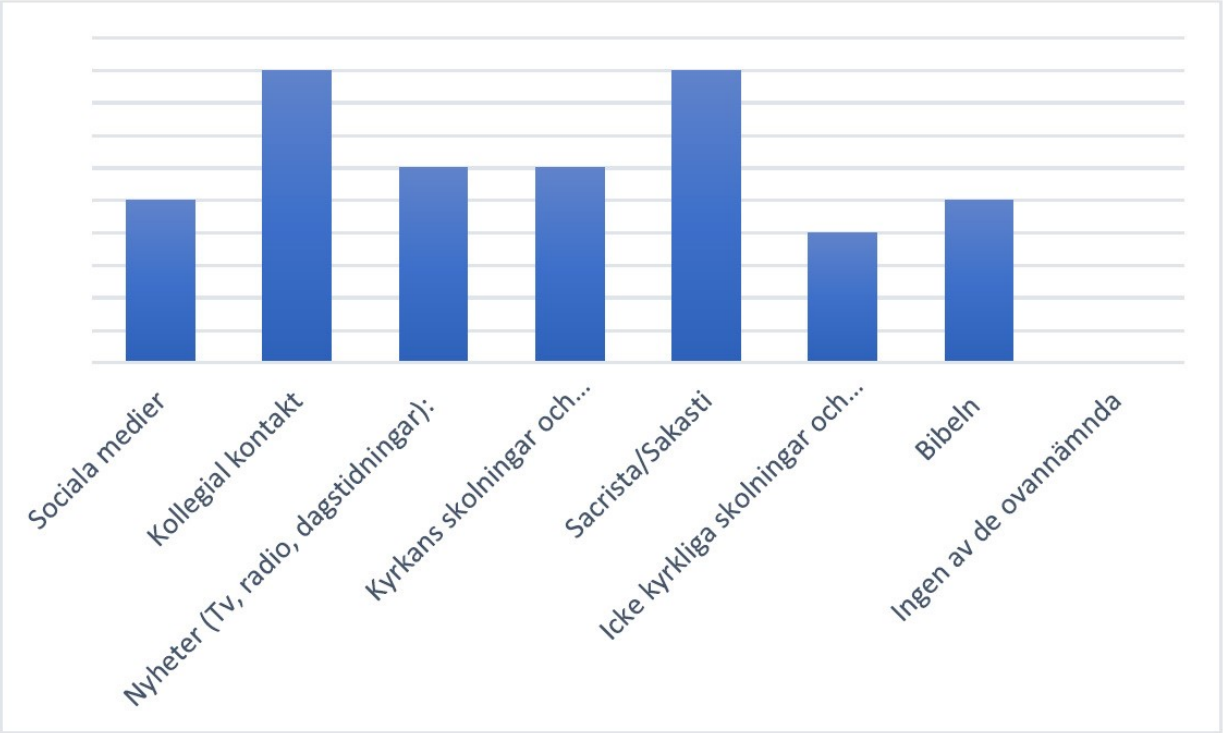

Bilaga 7.

Svar på enkätfråga 9: ”Om Ni har använt Er av något av de ovanmämnda dokument eller skolningar; På vilket sätt har de varit av nytta i Ert arbete”

- Tietämyksen avartuminen (E3)
- Kaikesta on saanut tiedonmurusia ja vinkkejä miten edetä. (E4)
- Ohjeet ovat olleet liian laajoja eikä niistä ole ollut hyötyöä. Tarvitaan selkeitä, lyhyitä toimintaohejita. (E5)
-Ihan kaikkiin kysymyksiin ei vastauksia löydy, mutta periaatteessa ohjeista ja koulutuksista on aina jotain hyötyä. (E6)
- Utan dem skulle jag ha varit helt handfallen då verksamheten sattes igång och under arbetets gång har de gett mig sådan information jag har behövt. (E7)
- Jag har bekantat mig med informationen. (E10)

Bilaga 8.
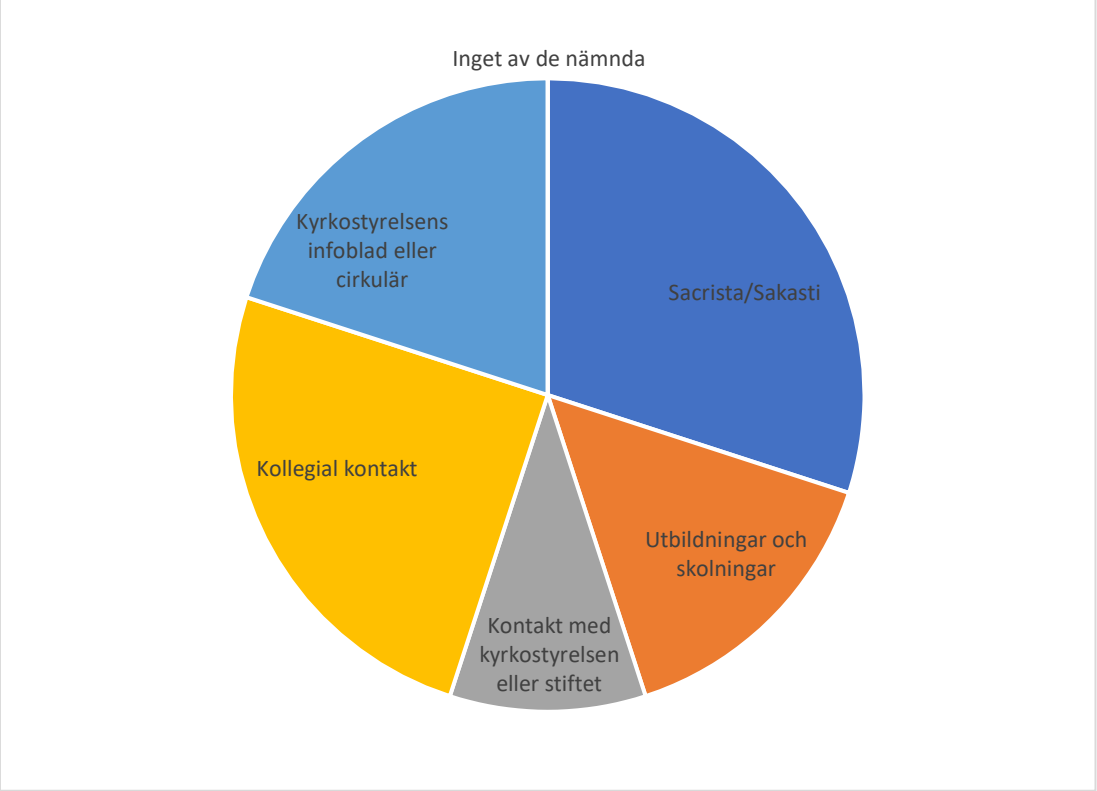
Resultat av enkätfråga 11: ”Välj det sätt Ni helst söker information (max 2):”